

Nuoret seksuaalisen ehdottelun ja hyväksikäytön uhreina internetissä –
*Yhteydet yksilöllisiin tekijöihin, aiempiin uhrikokemuksiin sekä
psykososiaaliseen hyvinvointiin*

Jonna-Marie Salonen
Psykologian pro gradu -tutkielma
Itä-Suomen yliopisto
Kasvatustieteiden ja psykologian osasto
Psykologian oppiaine
Huhtikuu 2018

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO

Tiedekunta Itä-Suomen yliopiston filosofinen tiedekunta		Yksikkö Psykologian osasto	
Tekijä Jonna-Marie Salonen		Ohjaaja Tarja Salokangas, Hanna Lahtinen	
Työn nimi Nuoret seksuaalisen ehdottelun ja hyväksikäytön uhreina internetissä – Yhteydet yksilöllisiin tekijöihin, aiempiin uhrikokemuksiin sekä psykososiaaliseen hyvinvointiin			
Pääaine Psykologia	Työn laji Pro gradu -tutkielma	Aika Huhtikuu 2018	Sivuja 44
Tiivistelmä Internet tarjoaa nuorille mahdollisuuden sosiaaliseen kanssakäymiseen esteettömästi. Samalla se kuitenkin altistaa nuoret myös mahdollisesti epätoivotuille seksuaalisille lähestymisyrittäyksille. Aiemmassa tutkimuksessa internetissä seksuaalisen ehdottelun ja hyväksikäytön uhriksi joutumiseen on liitetty nuorten oma riskikäyttäytyminen, aiemmat uhrikokemukset, yksilölliset selittävät tekijät (kuten sukupuoli), perhekonteksti ja psykososiaaliset ongelmat. Tässä tutkimuksessa tarkastellaankin muun muassa nämä näkökulmat huomioiden internetissä tapahtuvan seksuaalisen ehdottelun ja internetistä alkunsa saaneen hyväksikäytön riskitekijöitä sekä yhteyksiä nuorten psykososiaalisen hyvinvoinnin ongelmiin. Tutkimus tekee mahdolliseksi tarkastella internetissä uhriksi joutumista ja sen vakavampien muotojen riskitekijöitä Suomessa ja laajentaa erityisesti psykososiaaliseen oirehtimiseen liittyvää tutkimustietoa. Tutkimuksessa on pyritty tunnistamaan internetissä seksuaalisen ehdottelun kohteeksi joutuneiden nuorten elämästä riskitekijöitä vertaamalla toisiinsa kolmea eri ryhmää: 1) nuoria, jotka ovat säästyneet seksuaaliselta ehdottelulta, 2) nuoria, jotka ovat kohdanneet seksuaalisia epätoivottuja ehdotuksia internetissä sekä 3) nuoria, jotka ovat tavanneet internettuttavansa reaali maailmassa johtaen epätoivottuun seksuaaliseen kanssakäymiseen. Tutkimuksen aineistona on hyödynnetty vuoden 2013 Lapsiuhritutkimuksen kvantitatiivista aineistoa (n=11364). Yhteydet psykososiaaliseen hyvinvointiin on todennettu hyödyntämällä kyselylomakkeeseen mukaan otettua Strengths and Difficulties -kyselyä (SDQ) kokonaisvaikeuspistemäärineen sekä siitä faktorianalyysin perusteella johdettua kolmea alaryhmää; eksternalisoivia, internalisoivia ja sosiaalisia ongelmia. Tulosten perusteella näyttää siltä, että internetissä ehdottelun kohteeksi joutuneet nuoret ovat tyypillisimmin yli 14-vuotiaita tyttöjä, joilla on aiempia reaali maailman hyväksikäyttö- tai väkivaltakokemuksia sekä kokemuksia muusta internethäirinnästä. Internetissä ehdottelun kohteeksi joutumiseen näyttävät olevan yhteydessä myös perhekonteksti (eroperheet, koetut talousvaikeudet ja heikompi keskusteluyhteys vanhempiin). Internetissä alkunsa saanut reaali maailman hyväksikäyttö näytti olevan yhteydessä nuorten psykososiaalisiin ongelmiin (erityisesti eksternalisoiviin), aiempiin seksuaalisiin uhrikokemuksiin sekä muun internethäirinnän uhriksi joutumiseen. Reaali maailmassa hyväksikäytön uhriksi joutuneilla oli lisäksi enemmän huume kokeiluja, ja he olivat seurustelusuhteissaan seksuaalisesti aktiivisempia. Yhteisiksi riskitekijöiksi uhriryhmien välillä nousivat erityisesti aiemmat seksuaaliset uhrikokemukset sekä muun internethäirinnän kohteeksi joutuminen. Psykososiaalisten ongelmien osalta molemmat uhriryhmät raportoivat enemmän internalisoivia ja eksternalisoivia ongelmia. Tulokset viitoittavat kiinnittämään huomiota paitsi nuorten mediataitoihin ja erityisessä riskissä oleviin nuoriin, myös laajemmin nuorten hyvinvoinnin tukemiseen ja yleisemmän haavoittuvuuden ymmärtämiseen.			
Avainsanat Seksuaalinen ehdottelu, hyväksikäyttö, internet, psykososiaaliset ongelmat, yksilölliset tekijät, aiemmat uhrikokemukset, riskitekijät			

UNIVERSITY OF EASTERN FINLAND

Faculty Philosophical Faculty		Department School of Educational Sciences and Psychology	
Author Jonna-Marie Salonen		Supervisor Tarja Salokoski, Hanna Lahtinen	
Title Online sexual solicitation of youth – associations with risk factors and psychosocial problems			
Main subject Psychology	Level Master's thesis	Date April 2018	Number of pages 44
Abstract Internet offers youth an opportunity for unobstructed social interaction. However, youth are also potentially exposed to attempts of undesirable sexual approaches on the internet – from both familiar and unfamiliar solicitors. In previous studies, risky internet behaviour, previous victimizations, demographic factors (such as age and gender), family context (parental conflict, single-parent-households) and psychosocial problems (for example depression, delinquency and substance abuse) have been linked as characteristics and factors that place youth at risk of sexual solicitation online. This study makes it possible to examine the risk factors of becoming a victim of online sexual solicitation in Finland, including also the most serious cases, and expands previous research when it comes to the associations with psychosocial well-being. This study focuses on exploring the risk factors of online sexual solicitation and internet-originated sexual abuse. The focus is also on examining associations between online victimization and problems in psychosocial well-being of the youth. Three groups of youth are compared: 1) those who have not experienced online solicitation 2) those who have experienced online sexual solicitation, and 3) those who have met their online solicitors and the meeting has resulted in unwanted sexual interaction. The quantitative data of this study is from the Lapsiuhritutkimus of 2013 (n=11364). Associations with psychosocial well-being have been discovered with Strengths and Difficulties questionnaire (<i>SDQ</i>). Based on the factor analysis three sub groups are examined; externalising, internalising and social problems as well as the total difficulties score. Results of this study indicate that youth most at risk of online sexual solicitation are at least 14-year-old girls, who have previous victimization experiences of sexual abuse, physical violence and online harassment. To end up as a target of online sexual solicitation associated also with family context (divorce families, financial difficulties and a weaker contact in terms of conversation with parents). Sexual abuse that was originated online interrelated with psychosocial problems (especially externalising), previous sexual victimization and previous experiences of online harassment. Youth who had experienced online initiated sexual abuse had also more drug experiments and they were sexually more active in their relationships. Especially prior experiences as victims of sexual abuse in real-life and online harassment stood out as common risk factors between the victim groups. In terms of psychosocial problems, both victim groups reported more internalising and externalizing problems than peers who had no experiences of sexual solicitation. Results indicate that prevention efforts should focus on the media skills of the youth as well as the youth most at risk of serious forms of sexual solicitation. In regards of the poly-victimization tendency, research and prevention efforts should also focus on understanding the overall vulnerability of youth. Key words: online sexual solicitation, youth, online victimization, risk factors, aggressive sexual solicitation, psychosocial well-being, sexual abuse			

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO	1
2 INTERNET SEKSUAALIRIKOSTEN ERITYISAREENANA	3
2.1 Lainsäädännöllinen määrittely	4
2.2 Ehdottelijat ja grooming-prosessi lyhyesti.....	4
2.3 Nuorten riskikäyttäytyminen internetissä	7
2.4 Nuoret uhreina internetissä	9
2.4.1 Yksilölliset tekijät	10
2.4.2 Yhteydet muihin uhrikokemuksiin.....	12
2.4.3 Psykososiaalinen hyvinvointi & seuraukset.....	13
3 TUTKIMUSKYSYMYKSET	17
4 MENETELMÄT	18
4.1 Aineistona Lapsiuhritutkimus 2013	18
4.2 Muuttajat	19
4.3 Analyysi.....	23
5 TULOKSET	24
5.1 Kuvailevat tunnusluvut.....	24
5.2 Riskitekijät ryhmittäin	25
5.3 Yhteydet psykososiaalisiin ongelmiin	29
6 POHDINTA	30
6.1 Tulosten arviointi	30
6.2 Rajoitukset ja jatkotutkimus	32
6.3 Kytkenät preventiiviseen työhön.....	33
7 LÄHTEET	36

1 JOHDANTO

Internet ja sen mukanaan tuomat jatkuvasti kehittyvät kommunikoinnin tavat ovat tulleet jäädäkseen. Viimeisen kymmenen vuoden aikana digitaaliteknologian saatavuudessa sekä roolissa ihmisten elämässä on tapahtunut merkittäviä muutoksia, ja tänä päivänä lähes jokaisella nuorella on pääsy internetiin henkilökohtaisilla laitteilla, kuten kannettavalla tietokoneella ja älypuhelimella (Jonsson, Bladh, Priebe & Svedin, 2015). Samalla internetistä on tullut ennen kaikkea sosiaalisen kanssakäymisen merkittävä konteksti (Staksrud, Olafsson, & Livingstone, 2013). Internet tarjoaa nuorille mahdollisuuksia laajentaa ystäväpiiriään turvallisesti (Mitchell, Finkelhor & Wolak, 2001) sekä parhaimmillaan reaali maailmasta uupuvia esikuvia ja positiivisia viiteryhmiä, joihin samaistua (Noll, Shenk, Barnes & Haralson, 2013). Internetin käyttämisestä onkin tullut arkipäiväinen osa nuorten sosiaalista elämää samalla, kun verkossa ja sen ulkopuolella tapahtuva elämä ja käyttäytyminen ovat nivoutuneet monimutkaisesti yhteen. Internetin voidaan tänä päivänä katsoa olevan yksi avainvaikuttimista nuorten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja keskeisessä asemassa pyrittäessä ymmärtämään tuota kehitystä tai sen ongelmia. (DeMarco ym., 2017.)

Internetin suomalla avoimella ja lähes rajattomalla sosiaalisella verkostoitumisella on myös varjopuolensa – internet mahdollistaa myös potentiaalisesti vaarallisille henkilöille helpon pääsyn nuoren elämään (Noll, Shenk, Barnes & Putnam, 2009) samalla, kun sen suoma etäisyys tekee vaikeammaksi arvioida keskustelukumppanin luotettavuutta (Wells & Mitchell, 2007). Nuoret kohtaavat merkittävän määrän potentiaalisesti haavoittavia yhteydenottoja verkossa (Mitchell ym., 2001) ja saattavat pahimmillaan altistua aikuisen manipulaatiolle (*grooming*), jonka päämääränä on saavuttaa seksuaalinen kontakti nuoreen verkossa tai sen ulkopuolella (Lanning, 2010). Median antama suuri huomio verkossa tapahtuville rikoksille on saattanut johtaa vääristyneisiin käsityksiin juuri internetistä uhriksi joutumisen ydinareenana, vaikka verkossa tapahtuvien uhrikokemusten suhde laajempaan uhriksi joutumisen kontekstiin esiintymisen ja seurausten suhteen onkin osin epäselvä (Mitchell, Finkelhor, Wolak, Ybarra & Turner, 2011). Kuitenkin, kun otetaan huomioon internetissä tapahtuvan seksuaalisen hyväksikäytön yhteydet nuoren psykososiaalisen hyvinvoinnin ongelmiin (ks. mm. Mitchell, Finkelhor, & Wolak, 2007b; Mitchell, Ybarra & Finkelhor, 2007c) sekä nuoruuteen seksuaalisen kehityksen erityisenä herkkyyss kautena (ks. mm. Apter, Cacciatore, Kotiranta-Ainamo, Porras & Brusila, 2006; Baumgartner, Valkenburg &

Peter, 2010), on aiheen tiimoilta tehtävää tutkimusta pidettävä relevanttina preventiivisten nuorten hyvinvointia tukevien toimien suunnittelua ja toteutusta silmällä pitäen (ks. 6.3).

Seksuaalisen ehdottelun ja hyväksikäytön uhriksi joutumiseen internetissä on tutkimuksissa yhdistetty muun muassa nuorten oma *riskikäyttäytyminen*, kuten henkilökohtaisten tietojen jakaminen internetissä (Baumgartner, Sumter, Peter & Valkenburg, 2012), provokatiivisiksi luodut profiilit (Noll ym., 2009; Noll ym., 2013), omien kuvien lähettäminen tuntemattomalle (Wolak ym., 2008a, Baumgartner ym., 2012; Holt, Bossler, Malinski & May, 2016), tuntemattomien kanssa kommunikointi (Wolak, Finkelhor & Mitchell, 2008a) sekä vapaaehtoinen itsensä paljastaminen, niin kutsuttu ”sexting”-ilmiö (Jonsson, Priebe, Bladh & Svedin, 2014; Cooper, Quayle, Jonsson & Svedin, 2016).

Uhriksi joutumisen *haavoittuvuustekijöitä* puolestaan on lähestytty tutkimalla muun muassa aiempia uhrikokemuksia verkossa ja sen ulkopuolella (Ybarra, Mitchell, Wolak & Finkelhor, 2007a; Ybarra, Espelage & Mitchell 2007b) tarkastelemalla nuorten suhteita vanhempiinsa sekä vanhemmuuden laatua (Ybarra ym., 2007b; Mitchell, Finkelhor & Wolak; 2007b) sekä arvioimalla psykososiaaliseen hyvinvointiin liittyvien tekijöiden, kuten päihteiden käytön (Mitchell, Ybarra & Finkelhor, 2007c; Ybarra ym., 2007b; Ybarra, Alexander & Mitchell, 2005; Wolak ym., 2008a; Noll ym., 2009), masennuksen (Mitchell, ym., 2007c; Chang, Chiu, Miao, Chen, Lee & Chiang, 2016; Say, Babadagi, Karaberikiroglu, Yüce & Akbas, 2015; Ybarra ym., 2005), pienrikollisuuden (Mitchell ym., 2007c; Ybarra ym., 2005) ja sosiaalisten ongelmien (Wolak ym., 2008a) yhteyksiä internetissä uhriksi joutumiseen.

Aiemmissä tutkimuksissa on peräänkuulutettu tarvetta tutkia erityisesti internetissä uhriksi joutumisen vakavammille muodoille altistavia riskitekijöitä (ks. mm. Mitchell ym., 2007b) sekä yhteyksiä psykologisiin haasteisiin (Wolak, Finkelhor & Mitchell, 2004) ja muihin uhrikokemuksiin (Mitchell ym., 2007c). Tämä tutkimus tekeekin mahdolliseksi tarkastella internetissä seksuaalisen ehdottelun kohteeksi joutumisen riskitekijöitä eri uhriryhmien välillä, ulottaen tarkastelun aina reaali maailman tapaamiseen ja hyväksikäyttöön asti. Lisäksi kokonaisvaltainen psykososiaalisten ongelmien tarkastelu (eksternalisoiva ja internalisoiva oireilu sekä sosiaaliset ongelmat) yhdessä aiempien uhrikokemusten sekä yksilöllisten tekijöiden kanssa, tarjoaa

mahdollisuuden pureutua uhriksi joutumisen ymmärtämiseen monitasoisesti laajentaen erityisesti psykososiaaliseen oirehtimiseen liittyvää tutkimustietoa. Vaikka kansainvälistä tutkimusta aiheen tiimoilta jo onkin, on tutkimusta suomalaisesta aineistosta vain vähän saatavilla. Kansainvälisen tutkimuksen rinnalla onkin tarvetta kuljettaa kansallista tutkimusta, preventiivisten toimenpideohjelmien suunnittelun ja tarkoituksenmukaisen toteuttamisen mahdollistamiseksi.

2 INTERNET SEKSUAALIRIKOSTEN ERITYISAREENANA

Seksuaalirikosten uhriksi joutuminen internetissä on harvinaista. Nuorten kokeman internetissä tapahtuvan aikuisen aiheuttaman seksuaalisen ehdottelun prevalenssi vaihtelee tutkimuksesta riippuen (Bergen, 2014), ja tähän tutkimukseen valikoitujen aiempien tutkimusten osoittamat prosentuaaliset osuudet varioivat 5-25% välimaastossa (mm. Mitchell ym., 2001; Mitchell ym., 2011; Wolak, Mitchell & Finkelhor, 2006; Chang ym., 2016; Helweg-Larsen, Schütt & Larsen, 2012). Aggressiivisen tapaamiseen pyrkivän ehdottelun esiintyvyys on tutkimuksissa alle 5 % luokkaa (ks. mm. Wolak ym., 2006). Tutkimuksen aineistona hyödynnetyssä vuoden 2013 uhritutkimuksessa seksuaalista häirintää internetissä oli kohdannut 16% kyselyyn osallistuneista tytöistä ja 7% pojista, ja osuudet näyttävät olevan laskussa verrattuna vuoden 2008 vastaavaan tutkimusaineistoon (Fagerlund, Peltola, Kääriäinen, Ellonen & Sariola, 2014). Mitchellin ym. (2011) tutkimuksen suuntaisesti, verkossa tapahtuneet seksuaalirikosten kohteeksi joutumiset näyttävät olevan kaikkein epätyypillisimpiä nuorten uhrikokemuksia. Vaihtelut arvioissa prevalenssista selittyvät osin tutkimusten välisillä eroilla ilmiöiden määrittelyssä ja operationalisoinnissa (Staude-Muller, Hansen & Voss, 2012). Oletettavaa on, että tutkimukseen osallistuneiden lasten ikä vaikuttanee erityisesti arvioihin ilmiön esiintyvyydestä (ks. mm. Jonsson ym., 2014) kuin myös tutkitun seksuaalirikoksen vakavuusaste ja maakohtainen ilmiötä raamittava lainsäädäntö.

Tässä tutkimuksessa keskitytään tarkastelemaan lapsiin kohdistuvaa seksuaalista ehdottelua ja hyväksikäyttöä, joka on toteutunut tai saanut alkunsa internetissä. Kansainvälisessä tutkimuksessa ilmiöistä käytetään tyypillisesti termiä *sexual solicitation*. Tässä tutkimuksessa edellä mainittu on hieman vaihtelevasti suomennettu joko seksuaaliseksi ehdotteluksi tai houkutteluksi (lainsäädännön ymmärtämä termi). Rajanveto seksuaalisen hyväksikäytön termiin on vaikeaselkoinen (ks. 2.1) ja tässä tutkimuksessa viitataan hyväksikäyttöön ainoastaan tilanteissa, joissa alkuperäisessä

tutkimuksessa on käytetty hyväksikäyttöön viittaavia termejä (kuten sexual abuse) sekä kappaleen tulososiossa, jossa termin käyttöä on avattu tarkemmin. Myöhemmin viitataan myös termiin *aggressiivinen seksuaalinen ehdottelu*, jolla tarkoitetaan vuorovaikutusta, jonka päätavoitteena on saada reaali maailman tapaaminen nuoren kanssa järjestettyä. Tutkimuksen ulkopuolelle on rajautunut muun muassa lapsipornografisen materiaalin tuottamiseen ja jakamiseen liittyvät sisällöt (ks. mm. Shelton, Eakin, Hoffer, Muirhead & Owens, 2016; Mitchell, Finkelhor & Wolak, 2007d). Jokseenkin aihepiiriä sivutaan pohdittaessa muun muassa tekijän keinoja uhkailla uhriaan kappaleessa 2.2 sekä myöhemmin pohdittaessa uhriksi joutumisen psykologisiakin seurauksia kappaleessa 2.4.3.

2.1 Lainsäädännöllinen määrittely

Suomen rikoslain määritelmän (RL 20:8b) mukaisesta lapsen houkuttelemisesta seksuaalisiin tarkoituksiin on kyse, jos tekijä ehdottaa tapaamista tai muuta kanssakäymistä lapselle ja tekijän tarkoituksena on lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö tai sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan valmistaminen. Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö puolestaan on määritelty (RL 20:6) seksuaalisen teon tekemiseksi koskettelemalla tai muulla tavoin kuuttatoista vuotta nuoremmalle lapselle, joka on omiaan vahingoittamaan tämän kehitystä, tai lapsen saaminen ryhtymään seksuaaliseen tekoon. Myös yritys on rangaistava. Seksuaalilainsäädännön uudistamista koskevissa lain esitöissä (HE 282/2010 vp, s. 10-11) on avattu, että viittaus muulla tavalla pitää sisällään myös sähköisten viestimien välityksellä tapahtuvat teot. Lainsäädäntöä koskevassa oikeuskirjallisuudessa (Tolvanen & Forss, 2013) on kommentoitu, että seksuaalisen hyväksikäytön tunnusmerkistö täyttyy aikuisen kertoessa lapselle seksuaalisesti latautuneista tapahtumista tai asioista esimerkiksi sosiaalisen median välityksellä. Täten edellä mainittujen rikosten tunnusmerkistöjen täyttymisen arviointi vaatii kyseessä olevan tapauksen tuntemisen ohella laintuntemusta ja oikeuskäytäntöön perehtymistä. Korkeimman oikeuden tuoreessa oikeuskäytännössä (KKO:2017:51 ja KKO:2017:50) on arvioitu houkuttelurikoksen sekä seksuaalisen hyväksikäytön tunnusmerkistön täyttymisen edellytyksiä, johon tutustumalla on mahdollista laajentaa tämän tutkimuksen juridisen viitekehyksen ymmärtämistä.

2.2 Ehdottelijat ja grooming-prosessi lyhyesti

Internetissä tapahtuvan tai siellä alkunsa saavan ehdottelun ja hyväksikäytön laaja-alainen hahmottaminen vaatii kontekstisidonnaista ymmärrystä rikollisten tavoista toimia

ympäristön sallimin ehdoin – internet tarjoaa muun muassa mahdollisuuden anonymiteettiin sekä uhrien helppoon ja monilukaiseen saatavuuteen (Black, Wollis, Woodworth & Hancock, 2015). Tutkimusten mukaan valtaosa seksuaalisista ehdottelijoista on täysi-ikäisiä miehiä (Wolak, Finkelhor & Mitchell, 2004; Wolak ym., 2006; Wolak, Finkelhor & Mitchell, 2008b; Mitchell, Finkelhor & Wolak, 2004), jotka käyttävät internetiä tavataksaan ja vietelläkseen alaikäisen uhrinsa. Kuitenkin merkittävä osa ehdottelijoista on uhrin ikäisiä nuoria (Mitchell ym., 2004). Internet tarjoaa kanavan tuntemattomien tekijöiden ohella myös uhrille entuudestaan tutuille henkilöille lähestyä nuorta seksuaalisesti (Laitinen, 2007; Say ym., 2015; Mitchell ym., 2007b), ja aggressiiviset seksuaaliset ehdottelijat ovatkin yleisimmin nuorten entuudestaan tuntemia yli 18-vuotiaita mieshenkilöitä (Mitchell ym., 2007b).

Varsinaisella groomingilla viitataan Laitisen (2007) mukaan prosessiin, jossa tekijä suostuttelee nuoren hyväksikäyttösuhteeseen pyrkien luomaan luottamuksellisen suhteen uhrinsa. Blackin ym. (2015) tutkimuksessa internetkontekstissa tapahtuvasta grooming-prosessista onnistuttiin tunnistamaan useita erityispiirteitä. Ensimmäinen verkossa operoivat seksuaalirikolliset näyttävät arvioivan riskiä sekä ujuttavan keskusteluun seksuaalisia sisältöjä huomattavasti varhaisemmassa vaiheessa verrattuna kasvokkain tapahtuviin grooming-tilanteisiin. (emt.) Tutkimuksen mukaan osa tekijöistä oli onnistunut vaihtamaan seksuaalisia kuvia sekä keskustelemaan nuoren kanssa tapaamisesta jo ensimmäisen 10 minuutin sisällä (DeHart, Dwyer, Seto, Moran, Letourneau & Schwarz-Wass, 2017). Tekijät näyttävätkin tunnustelemaan uhrin riskitietoisuutta sekä kiinnostusta keskustella seksuaalisista aihepiireistä varsin näkyvästi. Internetin grooming-prosessit näyttävät tutkimusten valossa olevan verrattain pitkiä, varsinkin, kun huomioidaan pyrkimys varsinaisen tapaamisen järjestämiseen. Wolakin ym. (2004) tutkimuksen mukaan 64% tekijöistä kommunikoi verkossa uhrinsa kanssa yli kuukauden. Katzin (2013) tutkimuksen mukaan vuorovaikutus uhrin ja tekijän välillä kesti yhdestä kuuteen kuukautta, ja ehdotus varsinaisesta reaali maailman tapaamisesta positiivisia mielikuvia luoden tuli tekijöiltä keskimäärin muutaman kuukauden kanssakäymisen jälkeen.

Internet-ehdottelijat näyttävät hyödyntävän myös muita kanavia uhrinsa hurmaamisessa. Suurimmassa osassa tapauksista tekijän ja uhrin välinen kommunikaatio saakin prosessin edetessä useita erilaisia muotoja – Wolakin, Finkelhorin & Mitchellin (2004) tutkimuksessa 79% tapauksista käytiin puhelinkeskusteluita, 48% tekijöistä lähetti kuvia

uhreilleen ja 47% lähetti tai tarjosi nuorelle lahjoja tai rahaa. Lahjat vaihtelivat tyypillisesti pienistä huomionosoituksista hyödykkeisiin, kuten vaatteisiin ja kännyköihin. (emt.) Huomionosoitusten lisäksi ihailu ja uhrin kehuminen näyttävät olevan tekijöiden suosiossa – Blackin ym. (2015) mukaan ihailun osoittamista näyttää hyödyntäneen 89% tutkimukseen osallistuneista ehdottelijoista. Verkossa operoivat tekijät näyttävät kuitenkin panttaavan kiintymyksen, rakkauden ja luottamuksen osoittamista, kunnes yhteisymmärrys kohteen kanssa on saavutettu. (emt.)

Toisin kuin ehkä yleisesti luullaan, Wolak ym. (2008b) ovat katsauksessaan tulleet siihen tulokseen, että uhrin ovat useimmiten tietoisia siitä, että he keskustelevat internetissä aikuisen kanssa. Tekijät harvemmin höynäyttävät uhrejaan salaten seksuaaliset pyrkimyksensä – suurin osa uhreista, jotka tapaavat tekijän reaalielämässä, on tietoisia tapaamisen tulevasta seksuaalisestakin luonteesta, ja varsinkin uhreille valehteleminen liittyy useimmiten lupauksiin rakkaudesta ja romantiikasta, tekijän motiivien ollessa puhtaasti seksuaaliset. (emt.) Varsinaisiksi tapaamisiksi eskaloituvissa tilanteissa nuoret harvemmin ovatkaan täysin tietämättömiä tulevan tapaamisen seksuaalisesta luonteesta (Noll ym., 2009).

Internetin käyttäminen kommunikointikanavana tekee ehdottelijoille vaikeammaksi hyödyntää fyysiseen presenssiin ja valtaeroihin perustuvia manipulatiivisia keinoja uhrinsa taivutteluun (Wolak ym., 2008b). Blackin ym. (2015) tulosten mukaan tekijät eivät näyttäneet hyödyntävän uhkauksia tai muun muotoista pelottelua varmistuakseen suhteen salaisesta luonteesta. Sayn ym. (2015) tutkimuksen mukaan uhkailu ja väkivalta, niin verkossa kuin myöhemmin mahdollisen tapaamisen aikana, on kuitenkin suhteellisen yleistä – tulosten mukaan uhkailua on kokenut 36.7% ja fyysistä väkivaltaa 35.3% internetissä uhrituneista nuorista. Kuitenkin lähes puolet (44%) internetissä tapahtuvan seksuaalisen ehdottelun uhreista raportoi tekijän uhkailu-yrityksiä liittyen tämän uhrin tallentamiin kuviin – varsinaisesta kuvan jakamisesta tekijän toimesta, joko verkossa tai sen ulkopuolella, raportoi 21.6% uhriksi joutuneista nuorista. (emt.). Wolakin ym. (2006) mukaan yli neljäsosa seksuaalisista ehdottelijoista pyytääkin keskusteluiden aikana nuorilta seksuaaliluontoisia kuvia. Pelko tapahtumien dokumentoinnista ja levittämisestä saattaa olla yhteydessä rikoksen uhriksi joutumisen mahdollisesti laukaisemisiin psykologisiin seurauksiin (ks. 2.4.3). Kommunikaatioteknologia näyttääkin antaneen seksuaalisille ehdottelijoille uuden tavan uhkailla, kontrolloida ja pelotella uhrejaan, johtaen pahimmillaan ilmiön jatkuvuuteen (Say ym., 2015).

2.3 Nuorten riskikäyttäytyminen internetissä

Ilmiön ehkäisyn ja ymmärtämisen näkökulmasta on tilausta tarkastella internetriskikäyttäytymisen ja haitallisten seurausten dynamiikkaa sekä tunnistaa erityisessä riskissä olevat nuoret (DeMarco ym., 2017). Kuten aiemmin on jo sivuttu, riskikäyttäytymisellä viitataan tässä yhteydessä muun muassa provokatiivisten profiilien luomiseen (ks. Noll ym., 2013; Noll ym., 2009), tuntemattomien kanssa keskusteluun (ks. Wolak ym., 2008a), omien kuvien lähettämiseen tuntemattomalle (Wolak ym., 2008a, Baumgartner ym., 2012; Holt, Bossler, Malinski & May, 2016), seksistä puhumiseen internetissä (Jonsson ym., 2015, Baumgartner ym., 2012), itsensä paljastamiseen (Jonsson ym., 2014) sekä yhteystietojen jakamiseen (Baumgartner ym., 2012). Nuoret ovat luonnollisestikin kiinnostuneita ja uteliaita seksuaalisuuteen liittyvistä asioista ja saattavat mieltää verkossa kommunikoinnin turvallisemmaksi ja helpommaksi tavaksi tutustua aihepiiriin (Soo & Bodanovskaya, 2011). Nuoret ovatkin paitsi seksuaalisen materiaalin passiivisia kuluttajia myös sen aktiivisia tuottajia ja jakajia internetissä (Jonsson ym., 2014). Kuitenkaan kaikilla nuorilla ei ole riittäviä valmiuksia torjua seksuaalisia ehdotuksia tai käsitellä seksuaalista materiaalia kehitystään tukevalla tavalla (Noll ym., 2009), vaikka tutkimukset samanaikaisesti osoittavat, että jo varhaisnuoret (12–13-vuotiaat) ymmärtävät yleensä internetin sosiaaliset ja kompleksisetkin kuviot sekä riskit lähes samantasoisesti aikuisten kanssa (ks. mm. Yan, 2006).

Riskitietoisuudesta huolimatta nuorten päätöksentekoprosessit eroavat aikuisten harkintakyvystä, ja nuorten seksuaalinen uteliaisuus suhteessa kokemattomuuteen ja epävarmuuteen ovat omiaan altistamaan nuoret myös itse käyttäytymään internetissä riskialttiisti (Apter ym., 2006; Baumgartner ym., 2010). Kuitenkin suoranaiset seksuaaliset motiivit internetkommunikoinnissa näyttävät nuorten keskuudessa melko harvinaisilta; Ricen ym. (2015) tutkimukseen osallistuneista 1831 nuoresta vain noin viisi prosenttia raportoi käyttävänsä internetiä suoraan seksisuhteiden etsimiseen. Osa nuorista kuitenkin muodostaa onlinesuhteita aikuisten kanssa hyötyäkseen niistä joillain tavalla, esimerkiksi rahallisesti (Wolak ym., 2004). Nuorten motiivit kommunikoida internettuttavan kanssa seksuaalisesti näyttävät tavallisesti palautuvan tekijän kykyyn vastata nuoren tunnetarpeisiin, tyydyttää nuoren tiedonjanoa ja uteliaisuutta tai tarjota aineellisia hyödykkeitä (Apter ym., 2006).

Wolakin ym. (2008a) tutkimustulosten mukaan korkeaksi arvioitu riskikäyttäytyminen on voimakkaassa yhteydessä internetissä seksuaalisen ehdottelun uhriksi joutumiseen.

Myös DeMarcon ym. (2017) tutkimus tukee edellä mainittua korostaen korkean riskin ryhmäläisten aktiivista suhtautumista omaan seksuaalisuuteensa tutustumiseen. Baumgartnerin ym. (2012) tutkimuksessa tyypillinen kehityskulku näytti olevan aktiivinen riskikäyttäytyminen varhais- ja keskinuoruudessa (noin ikävuodet 12–16) saavuttaen huippunsa noin 16 vuoden iässä, jonka jälkeen riskikäyttäytyminen näyttäisi laantuvan. Mikä mielenkiintoisinta, riskikäyttäytyminen näyttää tapahtuvan usein samanaikaisesti niin internetissä kuin sen ulkopuolellakin ja yleisempi kehityskulku näyttää olevan internetissä tapahtuvan riskikäyttäytymisen siirtyminen myöhemmin myös verkon ulkopuolelle kuin mitä toisin päin. (emt.) Baumgartnerin ym. (2010) tutkimus kuitenkin todentaa riskikäyttäytymisen pysyvyyttä ja siirtymistä nuoruudesta aikuisuuteen. Tätä internetissä tapahtuvan seksuaalisen riskikäyttäytymisen pysyvyyttä saattavat selittää käyttäytymisen taustalla vallitsevat suhteellisen pysyvät persoonallisuuden piirteet tai yksinkertaisesti seksuaalisen kiinnostuksen suhteellinen pysyvyys eri elämänvaiheissa. (emt.)

Korkean riskin internetikäyttäytymiseen, kuten tahalliseen altistumiseen seksuaalisille sisällöille, on empiirisessä tutkimuksessa usein yhdistetty muun muassa nuoren kokema kaltoinkohtelu, masennusoireilu, käyttäytymisen ongelmat, psykologiset vaikeudet sekä alhainen kognitiivinen kapasiteetti (Jonsson, ym., 2015; Noll ym., 2013; Livingstone & Görzig, 2014). Lisäksi näyttää siltä, että nuoret, joiden perhesuhteet ovat vähemmän yhtenäisiä (less coherent families), näyttävät kuuluvan joko kohtalaisen tai korkean seksuaalisen riskikäyttäytymisen ryhmiin. Myös koulutuksen matala taso, internetissä vietetty aika sekä miessukupuoli näyttävät olevan yhteydessä korkeaan seksuaaliseen riskikäyttäytymiseen verkossa. (Baumgartner ym., 2012; Mitchell ym., 2011.) Kaltoin kohdellut nuoret (fyysinen ja seksuaalinen pahoinpitely, laiminlyönnit) saattavat olla tutkimusten perusteella eräs riskikäyttäytymisen erityisryhmä, joka on samalla altis seksuaaliselle ehdottelulle ja tendenssille käyttäytyä itse provokatiivisesti internetissä (Noll ym., 2013).

Seksuaalisesti aktiiviset nuoret, joiden seksuaalista elämää voisi luonnehtia riskialttiiksikin (mm. seksin harrastaminen verkossa tavatun kumppanin kanssa, suojaamattoman seksin harrastaminen), näyttävät olevan internetissä seksuaalisen ehdottelun kohteina kolme kertaa todennäköisemmin kuin vähemmän aktiiviset ikätoverinsa (Rice, Winetrobe, Holloway, Montoya, Plant & Kordic, 2015). Seksuaalinen riskikäyttäytyminen verkossa ja sen ulkopuolella näyttääkin olevan yhteydessä

seksuaalisille ehdotuksille altistumiselle (Livingstone & Görzig, 2014). Myös homoseksuaaleiksi identifioituvat nuoret on tunnistettu uhriksi joutumisen osalta erityiseksi riskiryhmäksi (Soo & Bodanovskaya, 2011; Wolak ym., 2004), ja seksuaalinen epävarmuus ja identiteetin etsintä näyttävätkin kytkeytyvän uhriksi joutumisen ymmärtämiseen. LGBTQ-nuoret (Lesbian, Gay, Bisexual, Queer) saattavat hyödyntää internetiä aktiivisemmin kumppanin etsinnässä ja altistua samalla useammin sen riskeille (ks. mm. Rice ym., 2015; Wolak ym., 2008b). Internet saattaakin tarjota seksuaalisuudestaan epävarmoille nuorille turvallisemman ja syrjinnältä suojaavan areenan tutustua seksuaalisuuteensa, samalla kun se paradoksaalisesti saattaa altistaa samaiset nuoret tätä epävarmuutta hyväksikäyttävien ehdottelijoiden aikomuksille.

Profiileihin liittyvät valinnat, ja erityisesti niiden provokatiivisuus, näyttävät olevan vahvassa yhteydessä seksuaalisen ehdottelun määrään ja intensiteettiin (Noll ym., 2009). Nollin ym. (2013) tutkimuksen mukaan nuoret eivät ole aina tietoisia siitä, millaista viestiä provokatiiviset kuvat sekä henkilötietojen antaminen saattavat antaa, ja tutkimuksellisesti profiileihin liittyvät valinnat vaikuttavat paitsi sen näkijän myös sen luojaan omaan käyttäytymiseen (emt). Provokatiivisten profiilien ohella myös varsinaista itsensä paljastelua esiintyy. Jonssonin ym. (2014) tutkimuksen mukaan joka viides tutkimukseen osallistuneista nuorista oli paljastanut itsensä vapaaehtoisesti (viitataan suhteessa olemisen vapaaehtoisuuteen) internetissä ja joka neljäs nuori, joka lähetti seksuaalissävyyteistä materiaalia itsestään, lähetti sitä tuntemattomalle henkilölle. Yleisin vapaaehtoisen paljastelun muoto oli vilauttelu webkameran tai puhelimen välityksellä. Paljastelun vakavammat muodot, kuten masturboinnin ja seksiaktin näyttäminen toiselle webkameran tai puhelimen välityksellä, olivat tyypillisempiä pojille kuin tytöille. Lisäksi vapaaehtoiseen paljasteluun oli yhdistettävissä myös suuri internetin kulutus, kiusaaminen ja kiusaamisen kohteeksi joutuminen internetissä, ongelmat psykososiaalisessa terveydessä sekä löyhästi myös perhesuhteissa vanhempien kanssa. (emt.)

2.4 Nuoret uhreina internetissä

Internetiin kytkeytyviä seksuaalisia riskejä voidaan hahmottaa paitsi edellä esitetyn riskikäyttäytymisen tarkastelun avulla, myös lähestymällä aihepiiriä tutkiskellen erilaisia uhriksi joutumiselle altistavia haavoittuvuustekijöitä (Baumgartner ym., 2010). Aiemmin kappaleessa 2.3 esitettyä tutkimustietoa nuorten riskikäyttäytymisestä pyritään aktiivisesti keskusteluttamaan tässä kappaleessa esiteltyjen haavoittuvuustekijöiden

kanssa, jotta mahdollisimman koherentti kuva internetissä oivovasta nuoresta kyetään muodostamaan.

2.4.1 Yksilölliset tekijät

Sukupuoli. Useat tutkimukset osoittavat tyttöjen olevan poikia suuremmassa riskissä uhriutua verkossa erityisesti seksuaalisen ehdottelun osalta (ks. mm. Mitchell ym., 2001; Mitchell ym., 2004; Staude-Muller ym., 2012; Holt ym., 2016; Wolak ym., 2008b; Baumgartner ym., 2010; Wells & Mitchell, 2007) – muun muassa Wolakin ym. (2004) uhritutkimuksessa 75% seksuaalisen ehdottelun uhreista oli naisia. Kuitenkin kun laajennetaan ilmiön tarkastelua riskikäyttäytymiseen, internetin muuhun seksuaaliseen sisältöön sekä reaali maailman tapaamisiin johtaneisiin tilanteisiin, muuttuu sukupuolen ymmärtäminen suhteessa uhriksi joutumiseen moniulotteisemmaksi. Pojat näyttävätkin tapaavan todennäköisemmin internettuttavansa netin ulkopuolella seksuaalisissa merkeissä (Rice ym., 2015), altistuvan tyttöjä useammin epätoivotulle seksuaaliselle materiaalille (Mitchellin ym., 2004) sekä myös käyttäytyvän internetissä riskialttiimmin ja seksuaalisia sisältöjä enemmän hakien (Jonsson ym., 2014; Chang ym., 2016). Tätä saattaa osin selittää naisten ja miesten kehityksellisten polkujen hienovaraiset eroavaisuudet, ja tyttöjen voidaankin tyypillisesti ajatella kypsyvän nopeammin, ohittavan murrosiän nuorempina ja täten myös riskikäyttäytyminen saattaa olla ohi nuorempina (Baumgartner ym., 2010).

Ikä. Teoreettisesti nuorten voidaan olettaa olevan erityisessä riskissä joutua internetissä seksuaalisen hyväksikäytön uhreiksi. Baumgartnerin ym. (2010) mukaan nuoret ovat erityisessä riskissä ikävaiheeseen kytkeytyvien suurten mullistusten myötä – nuoruudessa on tarve liittyä toisiin sekä löytää oma sosiaalinen viiteryhmä. Internet tarjoaa tähän oivallisia mahdollisuuksia. Lisäksi uhrikokemusten yhteydet psykososiaalisiin ongelmiin (kuten masennusoireilu ja päihteidenkäyttö) viittaavat nuoruuteen erityisenä uhriksi joutumisen ikävaiheena. Myös nuorten aktiivinen internetinkäyttö selittänee osaltaan kohonneeksi arvioitua riskiä – tietenkin voi olla myös mahdollista, että internetin seksuaalisia saalistajia kiinnostavat erityisesti alaikäiset nuoret. (emt.)

Eri-ikäiset nuoret ovat ikätasoltaan ja kehitystehtäviltään varsin heterogeeninen ryhmä. Kuitenkin tutkimusten mukaan suurin osa (arviot vaihtelevat noin 70–90% välillä) internetiin kytkeytyvistä seksuaalirikoksista näyttää tapahtuvan 13–15-vuotiaille nuorille (Soo & Bodanovskaya, 2011; Wolak ym., 2004; Wolak ym., 2006), ja erityisesti

vanhempien nuorten voidaankin ajatella olevan suurimmassa riskissä joutua uhriksi internetissä ja saavan enemmän seksuaalissävyytteisiä viestejä internetin välityksellä (Mitchell ym., 2001; Livingstone & Görzig, 2014; Mitchell ym., 2004). Uhriksi joutumisen todennäköisyys näyttää kasvavan iän karttuessa, sillä teini-ikäiset käyttävät internetiä säännöllisemmin ja vähemmän valvotusti, ovat seksuaalisesti uteliaampia ja ottavat enemmän riskejä kuin varhaisnuoret (Soo & Bodanovskaya, 2011; Schulz, Bergen, Schuhmann, Hoyer & Santtila, 2016; Wurtele & Kenny, 2016). Nuorempien lasten todennäköisyys altistua seksuaaliselle hyväksikäytölle internetissä on siis pienempi, mutta samanaikaisesti seuraukset ovat kuitenkin yleensä vakavampia (ks. 2.4.3) (Mitchell ym., 2001; Livingstone & Görzig, 2014; Mitchell ym., 2004). Baumgartnerin ym. (2010) tutkimuksen mukaan miesten kokema seksuaalinen hyväksikäyttö internetissä ei eronnut merkittävästi eri ikävaiheissa – nuoret miehet eivät näyttäneetkään uhriutuvan aikuisia miehiä todennäköisemmin, siinä missä keski- (14–15-vuotiaat) ja myöhäisnuoruuttaan (16–17-vuotiaat) elävät nuoret naiset puolestaan näyttivät olevan suurimmassa riskissä joutua uhreiksi. Toisin sanoen tutkimuksen mukaan vain naissukupuolen osalta ikävaihe näyttää selittävän uhriksi joutumista. (emt.)

Perhesuhteet ja vanhemmuuden laatu. Vanhempien läsnäolon on tutkimuksissa todettu olevan seksuaaliselta ehdottelulta suojaava tekijä (Noll ym., 2009), ja suuri osa häiritseviksi koetuista internetkohtaamisista tapahtuukin nuoren ollessa yksin valvomatta (Ševčíková, Simon, Daneback, & Kvapilík, 2015). Suurin osa internetin välityksellä seksuaalisesti uhriutuneista lapsista näyttää tutkimusten valossa tulevan yksinhuoltajaperheistä, ja yhteyksiä onkin pyritty selittämään juurikin vanhempien vähäisemmällä mahdollisuudella valvoa lastensa internetkäyttäytymistä (Soo & Bodanovskaya, 2011). Kuitenkaan vanhemmuuden rooli ei palaudu puhtaasti nuorten valvomiseen – nuoret näyttävät olevan taipuvaisempia muodostamaan intensiivisiä onlinesuhteita tai -romansseja, mikäli heidän suhteensa vanhempiinsa on konfliktiherkkä tai kärsii vähästä kommunikoinnista (Wolak, Mitchell & Finkelhor, 2003; Wolak ym., 2004; Soo & Bodanovskaya, 2011; Wells & Mitchell, 2008; Wells & Mitchell, 2007). Vanhemmuuden heikko laatu ja konfliktiherkkä suhde vanhempiin onkin yhdistetty korkeampaan riskiin joutua uhriksi internetissä. Myös perheväkivalta ja kaltoinkohtelu perheen sisällä on tutkimuksissa yhdistetty seksuaalirikosten uhriksi joutumiseen internetissä (ks. mm. Helweg-Larsen ym., 2012).

2.4.2 Yhteydet muihin uhrikokemuksiin

Empiirisessä uhritutkimuksessa, jossa tarkastellaan, miten eri tavoin arkiset toiminnot ja yksilölliset erot vaikuttavat uhriksi joutumiseen, on mielekästä ottaa huomioon eri kontekstit mahdollisimman laaja-alaisesti – toisin sanoen pyrkiä ymmärtämään nuorten uhrikokemuksia samanaikaisesti niin verkossa kuin sen ulkopuolella (Nedelec, 2016). Uhriksi joutumisen tutkimuksissa havaittua kasautumista samoille lapsille eri tilanteissa on pyritty selittämään muun muassa ympäristöllisillä tekijöillä, kuten lapsen perhesuhteilla ja asuinseudulla sekä lapsen yksilöllisillä psykologisilla ja sosiaalisilla prosesseilla, kuten kiintymyssuhteilla, sosiaalisella oppimisella ja traumaattisten kokemusten laukaisemilla vaikutuksilla yksilön selviytymiskeinoihin. (Finkelhor, Ormrod, & Turner, 2007a.) Kaltoinkohtelun aiheuttama psykologinen ahdinko voikin tehdä lapsesta haavoittuvaisemman niin kognitioiden kuin emotionaalisen kehityksen ja selviytymismekanismienkin tasolla, tehden mahdolliseksi lapsen tunnetason ongelmien sekä mahdollisen huomion ja tuen tarpeen hyväksikäyttämisen (Soo & Bodanovskaya, 2011).

Kaltoinkohdellut nuoret ovat tutkimusten valossa erityisen alttiita myös seksuaalisille ehdotuksille internetissä (Mitchell ym., 2007b), ja lapsuuden seksuaaliset hyväksikäyttökokemukset näyttävät olevan yhteydessä nuoren korostuneeseen seksuaaliseen käyttäytymiseen sekä riskialttiiseen seksuaaliseen käyttäytymiseen verkossa ja sen ulkopuolella kuin myös itse uhriksi joutumiseen (Noll ym., 2009; Wells & Mitchell, 2007). Lapsuuden traumat onkin yhdistetty nuoruuden seksuaaliseen riskikäyttäytymiseen, ja aiempi hyväksikäyttö saattaa laukaista käyttäytymistä, joka on omiaan houkuttelemaan seksuaalisia ahdistelijoita (Wolak ym., 2008b; Wells & Mitchell, 2008). Nollin ym. (2013) tutkimuksen mukaan aiemmalla kaltoinkohtelulla on omaleimainen sekä usein haitallinen vaikutus nuorten internetikäyttäytymiseen lähinnä provokatiivisten profiilien luomisen sekä epätoivotun seksuaalisen ehdottelun uhriksi joutumisen kautta. Kaltoinkohdellut nuoret saattavat muodostaa siis erityisryhmän, joka vaatii proaktiivista huomiota osakseen – näiden nuorien internetin käyttämistä ja internetissä käyttäytymistä voisi olla erityisen arvokasta pitää silmällä. (emt.)

Mitchellin ym. (2007c) tutkimus osoittaa, että noin 73% tutkimukseen osallistuneista 1501:stä 10–17-vuotiaasta nuoresta, jotka raportoivat viimeisen vuoden aikana joutuneensa uhreiksi verkossa (käsittäen myös häirinnän ja kiusaamisen), raportoi samalta ajanjaksolta joutuneensa uhreiksi myös reaali maailmassa. Myös Mitchell ym.

tulivat vuoden 2011 tutkimuksessaan siihen tulokseen, että verkossa ja sen ulkopuolella tapahtuneiden uhrikokemusten välillä on selvää päällekkäisyyttä – 96% vastaajista, jotka olivat joutuneet uhreiksi verkossa, raportoi joutuneensa uhriksi myös verkon ulkopuolella. Tarkasteltaessa rajatumminkin uhriksi joutumista näyttää siltä, että aiemmat seksuaalisen hyväksikäytön tai väkivallan kokemukset ovat voimakkaassa yhteydessä verkossa uhriksi joutumiseen – nuoret, jotka ovat joutuneet seksuaalisen tai fyysisen väkivallan uhreiksi reaali maailmassa, näyttävät joutuvan 8.6 kertaa todennäköisemmin aggressiivisen seksuaalisen ehdottelun uhreiksi myös internetissä (Mitchell ym., 2007b). Sayn ym. (2015) tutkimustulokset osoittavat maltillisemmän todennäköisyyden; aiemmat väkivallankokemukset näyttivät johtavan kaksi kertaa suurempaan todennäköisyyteen uhriutua internetissä.

Näkökulmaa on yllä esitetyn ohella relevanttia laajentaa uhrikokemusten kasautuvuuteen yleisemmällä tasolla. Erilaisten haitallisten uhriksi joutumisen kokemusten (esim. perheväkivalta, seksuaalinen hyväksikäyttö, kiusaaminen) pilkkominen tutkimuksellisesti toisistaan erillisiksi saattaa johtaa vääristyneisiin uhriprofiileihin, tietynlaisten kokemusten liialliseen korostumiseen suhteessa psykologisen terveyden ongelmiin ja niiden syntymekanismeihin sekä tehdä mahdottomaksi tunnistaa toistuvasti uhriksi joutuvat ja täten erityisen haavoittuvalaiset lapset ja nuoret (Finkelhor ym., 2007a). Onkin merkityksellistä huomioida Finkelhorin ym. (2007a; Finkelhor, Ormrod, Turner, 2007b) tutkimustulosten suuntaisesti uhriksi joutumisen kontekstualisointi yksittäisen tapahtuman sijaan prosessina tietynlaisessa ”tilassa”, jossa läsnä ovat jatkuvuuden ja kokemusten kasautuvuuden lainalaisuudet. Useissa erilaisissa tilanteissa uhriksi joutumisen kasautuminen sekä tutkimuksellisesti tunnistettu ajallinen jatkuvuus ja toistuvuus laajentavatkin uhriksi joutumisen ymmärtämistä kontekstispesifistä kohti kontekstin ylittävää yleisen haavoittuvuuden tarkastelua.

2.4.3 Psykososiaalinen hyvinvointi & seuraukset

Internetiin kytkeytyvät seksuaaliset uhrikokemukset näyttävät olevan yhteydessä psykososiaalisiin ongelmiin, ja suurimmassa vaarassa olevilla nuorilla näyttääkin tutkimusten valossa olevan laaja kirjo erilaisia ongelmia, mukaan lukien sääntöjä rikkovaa käyttäytymistä, sosiaalisia ongelmia sekä masennusta, heijastuen mahdollisesti myös vuorovaikutukseen internetissä (Wolak ym., 2004; Wolak ym., 2008a; Wolak ym., 2008b; Chan ym., 2016; Mitchell ym., 2001; Soo & Bodanovskaya, 2011). Vaikeaa on kuitenkin tehdä syy-seurauspäätelmiä – mahdollista on, että esimerkiksi masennusoireilu

on hyväksikäytön seurausta, tai toisin päin, että masennusoireilu on tehnyt lapsesta erityisen haavoittuvaisen uhrin. Joka tapauksessa näyttää selvältä, että emotionaalisesti haavoittuneet nuoret ovat suuremmassa riskissä kuin henkisesti vahvemmat ja itsevarmemmat ikätoverinsa. (Soo & Bodanovskaya, 2011)

Tarkasteltaessa psykososiaalisia ongelmia ja internetissä uhriksi joutumisen yhteyksiä masennusoireilu nousee useista tutkimuksista ehkä voimakkaimmin esiin. Likimain kaikki Mitchellin ym. (2007c) tutkimuksen käsittämät verkossa ja sen ulkopuolella tapahtuneet 10–17-vuotiaiden uhrikokemukset olivat yhteydessä masennusoireiluun – verkossa uhriksi joutuneet nuoret raportoivat kaksi kertaa todennäköisemmin masennusoireilusta, ja yhteys oli edelleen tilastollisesti merkitsevä lisittäessä logistiseen regressioanalyysiin kategorisena muuttujana verkon ulkopuoliset uhrikokemukset. (emt.) Yhteyksien syitä masennuksen ja internetissä seksuaalisen hyväksikäytön uhriksi joutumisen väliltä on etsitty muun muassa tarkastelemalla masentuneen nuoren sosiaalista vuorovaikutustapaa. Ybarran ym. (2005) mukaan masentuneet nuoret raportoivat enemmän sosiaalisen tuen puutetta, ongelmia sosiaalisessa kanssakäymisessä, kaverisuhteiden vähyyttä sekä matalampia vuorovaikutukseen liittyviä ongelmanratkaisutaitoja verrattaessa nuoriin, joilla masennusoireita ei ilmene. Tutkimuksen mukaan masennusoireista kärsivät nuoret käyttivät internetiä päivittäin enemmän verrattuna vähäoireisiin tai oireettomiin ikäisiinsä. Lisäksi vakavan masennuksen oireista kärsivät nuoret puhuvat huomattavasti todennäköisemmin internetissä tuntemattomille verrattuna oireettomiin ikätovereihinsa. (emt.) Kuitenkaan ei voida riittävällä varmuudella osoittaa, että masennus itsessään johtaisi suoraviivaisesti suurempaan kommunikoinnin tarpeeseen internetissä – masennusoireiden kun tiedetään olevan yhteydessä myös sosiaaliseen vetäytymiskäyttäytymiseen (ks. mm. Rubin, Coplan & Bowker, 2009).

Psykososiaalinen hyvinvointi, tai tässä yhteydessä istuvammin pahoinvointi, heijastunee siis osin nuoren käyttäytymiseen internetissä. Nuoret, jotka kärsivät psykososiaalisista ongelmista, kuten sosiaalisesta ahdistuneisuudesta ja yksinäisyydestä, ovat usein kyvyttömämpiä suojelemaan itseään tehokkaasti internetissä, erityisesti suhteessa ikätovereihinsa (Van Den Eijden, Vermulst, Van Rooij, Scholte & Van De Mheen, 2014). Lisäksi psykososiaalisen hyvinvoinnin ja riskikäyttäytymisen väliltä on löydetty tilastollisesti merkitseviä yhteyksiä. Jonssonin ym. (2015) tutkimuksen mukaan ne nuoret, jotka käyttäytyivät seksuaalisesti internetissä, raportoivat voivansa psykologisesti

huonommin, heillä oli huonompi itsetunto ja koherenssin tunne sekä heikommat suhteet vanhempiinsa, ja Baumgartnerin ym. (2012) mukaan myös vähäisempi tyytyväisyys omaan elämäänsä. Wolakin ym. (2008a) tutkimuksessa korkeaksi arvioitu riskikäyttäytyminen oli yhteydessä kliinisesti merkitseviin tai sillä rajalla oleviin tasoihin (mittarina Child Behaviour Checklist) neljä kertaa todennäköisemmin sääntöjä rikkovassa käyttäytymisessä ja masennuksessa sekä kaksi kertaa todennäköisemmin sosiaalisten ongelmien kohdalla verrattaessa matalamman riskin ryhmiin.

Psykososiaalisia ongelmia on lähestytty myös tarkastelemalla erilaisia uhriksi joutumisen muotoja, kuten tässäkin tutkimuksessa – tällöin olettamuksena on, että yhteydet ovat erilaisia eri ryhmien välillä, paljastaen kenties kontekstisidonnaisiakin riskitekijöitä. Mitchell ym. (2007b) vertasivat toisiinsa kolmea ryhmää; nuoria, jotka eivät ole joutuneet seksuaalisen ehdottelun kohteiksi (n=1300), niitä nuoria, jotka olivat joutuneet aggressiivisen ehdottelun (ei kuitenkaan itse tapaamiseen johtaneen) uhreiksi (n=63) ja niitä, joiden kohdalla ehdottelu oli rajoittunut puhtaasti internettiin (n=137). Aggressiivisen ehdottelun uhreiksi joutuneet erottuivat tilastollisesti erittäin merkitsevästi seuraavissa psykososiaalisten tekijöiden ryhmissä; heillä oli enemmän aiempia seksuaalisen hyväksikäytön kokemuksia tai väkivaltakokemuksia, muunlaista uhriksi joutumista (kuten kiusatuksi tuleminen, ikätoveriväkivalta), sosiaalisia ongelmia, sääntöjä rikkovaa käyttäytymistä sekä aggressiivista oireilua. Nuorilla, jotka eivät olleet altistuneet seksuaaliselle hyväksikäytölle internetissä, oli lisäksi vähemmän konfliktiherkkä suhde vanhempiinsa. Kuitenkaan edellä esitellyn masennuksen osalta merkittäviä eroja ei ollut todettavissa eri ryhmien välillä. (emt.)

Tarkasteltaessa psykososiaalisia tekijöitä mielenkiintoista näyttää olevan tarkastella näitä tekijöitä yhdessä mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Mitchellin ym. (2007c) tutkimuksen mukaan internetissä uhriksi joutuminen oli yhteydessä niin masennukseen, päihteidenkäyttöön kuin pienrikollisuuteen. Toisaalta myös edellä mainitut voivat itsessään tehdä nuoresta erityisen haavoittuvaisen (Wolak ym., 2008b) ja esimerkiksi päihteiden käytöllä on löydetty olevan tilastollisesti merkitsevä selittäjän rooli aivan omana itsenäisenä riskifaktorinaan (Noll ym., 2009). Päihteiden käyttäminen on tyypillisesti yhdistetty seksuaaliseen uhriksi joutumiseen vain tyttöjen osalta – poikien päihteidenkäytöllä puolestaan ei ole tutkimuksissa löydetty olevan vastaavaa yhteyttä (Soo & Bodanovskaya, 2011).

Kuten aiemmin on jo sivuttu, psykososiaalisten tekijöiden osalta on vaikea hahmottaa, onko kyse syystä vai seurauksesta (ks. mm. Soo & Bodanoyskaya, 2011) – harvemmin käsillä onkaan luotettavaa ja vertailukelpoista dataa nuoren hyvinvoinnista ennen ja jälkeen uhriksi joutumisen. Joissakin tutkimuksissa on kuitenkin pyritty arvioimaan erityisesti psyykkisiä ongelmia seurausten näkökulmasta. Internetissä seksuaalirikosten uhriksi joutuminen saattaa vaarantaa nuoren normatiivisen seksuaalisen ja sosiaalisen kehityksen (DeMarco ym., 2017) ja täten onkin merkityksellistä pyrkiä ymmärtämään uhriksi joutumisen jälkeisiä psykologisia prosesseja. Staude-Muller ym. (2012) ovat tutkimuksessaan selvittäneet laajalti internetissä tapahtuvien uhriksi joutumisen kokemusten (myös kiusaaminen) aiheuttamia negatiivisia stressikokemuksia. Tutkimuksessaan he ovat tulleet siihen tulokseen, että vaikka uhriksi joutuminen ei aina johdakaan emotionaaliseen stressikokemukseen, stressikokemuksen todennäköisyys ja seuraukset kasvavat tapahtumaketjun siirtyessä internetkontekstista reaali maailmaan. (emt.) Mitchellin ym. (2001) tutkimus tukee edellä esitettyä tuoden yhtälöön myös uhrin iän sekä hyväksikäytön vakavuuden – ne nuoret, jotka kärsivät erityisesti, näyttivät olevan nuorempia ja joutuneen aggressiivisempien ehdotusten kohteiksi.

Sayn ym. vuoden 2015 tutkimuksen mukaan kahdella kolmasosaa uhreista (65.4%) oli seksuaalisen hyväksikäytön seurauksena diagnosoitavissa oleva psykiatrinen häiriö (DSM-IV). Seksuaalinen hyväksikäyttö, joka sisälsi digitaaliteknologisia elementtejä, oli voimakkaassa yhteydessä psykopatologioihin (OR= 4.21), masennusoireiluun (OR=3.77) ja posttraumaattiseen stressireaktioon (OR=2.14). Yhteyksiä psykiatrisiin sairauksiin saattaa osaltaan selittää myös digitaalisen elementin sisältävän hyväksikäytön yhteydet seksuaalisen hyväksikäytön vakavimpiin muotoihin – internetin kautta hyväksikäytön kohteeksi joutuneet olivat tutkimuksen mukaan altistuneet todennäköisemmin penetratiiviselle hyväksikäytölle, joutuneet hyväksikäytön uhreiksi useammin kuin kerran sekä joutuneet todennäköisemmin useamman tekijän hyväksikäyttämiksi. Lisäksi he olivat altistuneet useammin myös väkivallalle. (emt.) Wellsin & Mitchellin (2007) tutkimus tukee edellä mainittua – 68 % seksuaalisen hyväksikäytön uhreiksi internetissä joutuneista oli DSM-IV -luokittelun mukainen pitkäaikainen diagnoosi, tyypillisimmin mielialahäiriö.

Lisäksi merkittävää on pohtia, onko internetiin kytkeytyvän hyväksikäytön seuraukset jollain tavalla erilaisia suhteessa muihin uhriksi joutumisen kokemuksiin (Katz, 2013). Internetissä uhriksi joutuminen saattaa johtaa erilaisiin psykologisiin oireiluihin

verrattuna reaali maailman hyväksikäyttöä koskevaa traumaparadigmaa. Nuoret saattavatkin olla tekijälle tietyllä tapaa uskollisia (Mitchell ym., 2007a), ja monesti nämä haitalliset vuorovaikutussuhteet ovat uhrien näkökulmasta romansseja, jotka tapahtuvat vain eristyksissä ja salassa ikätovereilta, perheenjäseniltä ja muilta nuorten reaali maailmassa tuntevilta ihmisiltä (Wolak ym., 2008b). Katzin (2013) laadullisen, lasten kuulemisiin perustuvan tutkimuksen mukaan osalla lapsista oli suoranaisia toiveita suhteen jatkamisesta (emt). Seksuaalissävytteiseen suhteeseen ajautuminen internetissä voikin olla erityisen voimallinen ja vaikeasti käsiteltävissä oleva kokemus nuorelle, joka on vasta aloittanut seksuaalisiin mielihaluihinsa tutustumisen (Wolak ym., 2008b). Ne nuoret, jotka kertoivat hyväksikäytöstään avoimesti, näyttivät kärsivän itsesyytöksistä, häpeän kokemuksista ja syyllisyydestä – lapset näyttivät muodostaneen hyväksikäytön seurauksena itsestään varsin kielteisiä attribuutioita – osa lapsista korosti omaa tyhmyyttään ja piti itseään syyllisenä. (emt.) Kuitenkin kun tiedetään uhrin minäkuvan vaikuttavan terapeutiseen prosessiin ja toipumiseen, merkityksellistä lienee pohtia näiden kognitioiden murtamisen tärkeyttä jo varhaisessa vaiheessa.

3 TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tässä tutkimuksessa tavoitteena on pyrkiä ymmärtämään internetissä seksuaalisen ehdottelun ja hyväksikäytön uhriksi joutumista ja sen mahdollisia selittäjiä ottamalla käsittelyyn nuorten yksilölliset taustatekijät, perhesuhteet, aiemmat uhriksi joutumisen kokemukset sekä psykososiaalisen hyvinvoinnin ongelmat. Pyrkimyksenä on pilkkoa internetissä uhriksi joutumista pienempiin alaryhmiin – toisin sanoen hahmottaa, millaisia yhteyksiä erityyppisillä hyväksikäyttötilanteilla on edellä mainittuihin tekijöihin. Tavoitteena on tunnistaa erilaisille uhriksi joutumisen muodoille (internetiin rajoittuva seksuaalinen ehdottelu ja tapaamiseen johtanut ehdottelu) altistavia riskitekijöitä ja keskusteluttaa näitä tekijöitä kattavasti aiemman tutkimustiedon kanssa.

Tutkimuksessa pyritään vastaamaan seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- 1. Millaisia riskitekijöitä on tunnistettavissa seksuaalisen ehdottelun ja hyväksikäytön kohteeksi joutuneiden nuorten elämästä ja ovatko riskitekijät samat eri uhriryhmien välillä?*

2. Millaisia yhteyksiä seksuaalisen ehdottelun ja hyväksikäytön kohteeksi joutumisella on psykososiaalisen hyvinvoinnin ongelmiin ja eroavatko ongelmat laadultaan eri ryhmien välillä?

Aiemman tutkimustiedon perusteella on oletettavissa, että internetissä uhriksi joutuneilla nuorilla on enemmän aiempia uhrikokemuksia internetissä ja sen ulkopuolella kuin uhriksi joutumiselta säästyneillä ikätovereillaan. Erityisesti aiempien seksuaalisten uhrikokemusten voidaan olettaa korostuvan molemmissa uhriryhmissä. Myös sukupuolen (naissukupuoli), iän (vanhemmat nuoret), päihteiden käytön sekä perhekontekstiin kytkeytyvien haasteiden voidaan olettaa olevan yhteydessä uhriksi joutumiseen. Aiemman tutkimuksen perusteella voidaan myös olettaa uhriksi joutuneiden kärsivän enemmän psykososiaalisista ongelmista ja erityisesti masennusoireilun (tässä yhteydessä internalisoivien ongelmien) voidaan ennakoida korostuvan. Tutkittavissa olevan riskikäyttäytymisen osalta yhteystietojen antamisen voidaan olettaa kytkeytyvän uhriksi joutumiseen.

4 MENETELMÄT

4.1 Aineistona Lapsiuhritutkimus 2013

Tutkimuksen aineistona hyödynnettiin vuoden 2013 Lapsiuhritutkimuksen kvantitatiivista kyselytutkimusaineistoa. Lapsiuhritutkimus toteutettiin poliisiammattikorkeakoulun ja nuorisotutkimusseuran yhteistyönä elo–syyskuussa 2013. Lapsiuhritutkimuksessa selvitettiin peruskoulun kuudes- ja yhdeksäsluokkalaisten kiusaamis-, väkivalta- ja rikoskokemuksia. Lopullinen aineisto muodostui 11364 lapsen ja nuoren vastauksista 483 eri koulusta ympäri Suomen, ja otosta voidaan pitää edustavana. Otanta suoritettiin ositettuna luokkaotoksena. Kysely toteutettiin internetpohjaisena kyselynä oppituntien aikana, se sisälsi kaiken kaikkiaan noin 300 kysymystä ja keskimääräinen vastausaika oli 29 minuuttia. Vuoden 2013 lapsiuhritutkimus pyrittiin suorittamaan tavalla, joka mahdollistaa vertailun vuosien 1988 sekä 2008 aineistojen kanssa. (Fagerlund ym., 2014.) Vastaajista 55% (n=6269) oli kuudesluokkalaisten ja 45% (n=5095) yhdeksäsluokkalaisten ja sukupuolen osalta jakauma oli tasainen.

4.2 Muuttajat

Muuttajien muodostamisen ja valinnan prosesseihin vaikuttivat vahvasti aiemmat tutkimustulokset, joiden pohjalta pyrittiin valitsemaan relevantteja tarkastelun kohteita suhteessa asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Lapsiuhritutkimuksessa käytetyt kysymykset sähköisten viestimien kautta tapahtuvasta houkuttelusta pohjaavat norjalaisen sosiaalitutkimuslaitoksen (NOVA) kehittämään kysymyssarjaan (Fagerlund ym., 2014). Tutkimuksen rungon muodosti nuorten ryhmittely kolmeen toisensa poissulkevaan ryhmään, joiden väliset tarkastelut mahdollistivat internetehdollun ja hyväksikäytön riskitekijöiden tunnistelun. Alla on kuvailtu tutkimusta varten luodut kolme ryhmää sekä muut keskeiset muuttajat. Jaottelu on saanut vaikutteita Mitchellin ym. (2007c) tutkimuksesta, joka on vertailukohteena mielenkiintoinen myös tulosten osalta.

Ei seksuaalista ehdottelua. Tähän ryhmään valittiin ne nuoret, jotka olivat vastanneet kieltävästi kaikkiin ehdottelua tai internetistä alkunsa saanutta reaali maailman hyväksikäyttöä mittaaviin muuttujiin. Ryhmään ei haluttu ottaa niitä vastaajia, joilta puuttui edes yksi arvo ryhmittelevistä väittämistä.

Ehdottelu internetissä. Ryhmä muodostettiin niistä nuorista, jotka eivät olleet tavanneet internetissä tapaamaansa henkilöä internetin ulkopuolella ja jotka olivat vastanneet vähintään yhteen seuraavista kolmesta väittämästä myöntävästi: ”onko joku tuntematon pyytänyt sinua internetissä lähettämään seksikkäitä valokuvia tai videoita sinusta”, ”onko joku tuntematon ehdottanut sinulle seksiä internetissä” sekä ”onko joku tuntematon pyytänyt sinulta internetissä seksiä ja tarjonnut siitä palkkioksi rahaa tai lahjoja”. Tässä yhteydessä ehdottelu internetissä -muuttujan ulkopuolelle on jätetty väittämät koskien törkeän tai rivan kielen käyttämistä (väittämän voidaan katsoa mittaavan myös muuta kuin seksuaalista kielenkäyttöä) sekä tuntemattomalta vastaanotettuja alastonkuvia tai tekijän esiintymistä alasti web-kameralle, sillä ryhmä haluttiin rakentaa puhtaasti seksuaalisen ehdottelun kohteeksi joutumista mittaavaksi.

Tapaamiseen johtanut ehdottelu. Ryhmä muodostettiin niistä nuorista, jotka olivat vastanneet myöntävästi vähintään yhteen kolmesta seksuaalista hyväksikäyttöä reaali maailmassa mittaavista kysymyksistä: ”onko joku alun perin internetissä tapaamasi henkilö suostutellut sinua harrastamaan seksiä hänen kanssaan vastoin sinun tahtoasi, kun olette tavanneet internetin ulkopuolella”, ”onko joku alun perin internetissä tapaamasi

henkilö pakottanut sinut seksiin, kun olette tavanneet internetin ulkopuolella” ja ”onko joku alun perin internetissä tapaamasi henkilö antanut sinulle rahaa tai lahjoja seksiä vastaan”. Kaikkien kolmen katsottiin tässä yhteydessä täyttävän seksuaalisen hyväksikäytön määritelmän (ks. Tolvanen & Forss, 2013), joskin aineiston tarkastelussa huomattiin, että osa tekijöistä oli uhrin omaa ikäryhmää (alle 15-vuotiaita). Täten rikosoikeudellinen vastuu ei kaikissa tapauksissa todennu ja termin ”hyväksikäyttö” hyödyntäminen on osin irrallaan termin lainopillisesta määrittelystä. Lisäksi, kun huomioidaan seksuaalisen hyväksikäytön tunnusmerkistön todentuvan tilannekohtaisesti myös ilman tapaamista, pidettiin ”tapaamiseen johtanutta ehdottelua” kuvaavimpana otsakkeena ryhmälle.

Psykososiaalinen hyvinvointi. Muuttajat muodostettiin Strengths and Difficulties-kyselyyn perustuvien väittämien pohjalta. SDQ-kysely on Robert N. Goodmanin kehittämä validoitu lasten ja nuorten emotionaalisia ja käyttäytymisetasoisia ongelmia mittaava instrumentti, joka sisältää 25 väittämää, jotka mittaavat niin positiivisia kuin myös negatiivisia käyttäytymisen piirteitä. Nämä 25 piirrettä jakautuvat viiteen sisältöalueeseen; sosiaalisuuteen (prosocial scale), tunneperäisiin ongelmiin (emotional problems scale), yliaktiivisuuteen (hyperactivity scale), toveriongelmiin (peer problems scale) sekä käyttäytymisen ongelmiin (conduct problems scale). Väittämät on pisteytetty nollasta kahteen niin, että 0 = ei pidä paikkaansa, 1 = pitää jokseenkin paikkansa ja 2 = pitää täysin paikkansa. (ks. mm. SDQ-info; Koskelainen, Sourander & Kaljonen, 2000.)

SDQ-mittariin kuuluvat väittämät käännettiin samansuuntaisiksi suoritettua faktorianalyysia (rotaationa varimax) varten. Suoritettu faktorianalyysi osoitti alkuperäisestä viiden dimension mallista poikkeavan rakenteen ja tutkimuksessa hyödynnettiin tätä havaittua kolmen faktorin mallia (ks. mm. Peltonen ym., 2010). Faktorianalyysin perusteella luotiin kolme summamuuttujaa, jotka nimettiin internalisoiviksi ongelmiksi, eksternalisoiviksi ongelmiksi sekä sosiaalisiksi ongelmiksi. Summamuuttujien sisäistä konsistenssia mitattiin Cronbachin alfalla saaden hyväksyttävät alfa-arvot ($\alpha \geq .70$). Summamuuttujien muodostamisen vaiheessa mittaasteikko käännettiin prososiaalisuutta mittaavissa muuttujissa, ja alun perin prososiaalisuutta mitannut dimensio onkin täten käännetty mittaamaan kyseisen osaluheen ongelmia. Lisäksi kaikki 24 tarkastelun kohteeksi otettua väittämää uudelleen koodattiin arvoille (1=0, 2=1 ja 3=2), jotta kokonaisvaikeus-pistemäärän laskeminen tuloksista olisi kuitenkin edelleen mahdollista. Arvojen uudelleenkoodauksessa otettiin

huomioon väittämät 6, 7, 11, 14 & 25, jotka pisteutetaan päinvastoin kuin muut väittämistä. Summamuuttujien luomisvaiheessa tiputettiin pois väittämä 25; ”saatan tehtävät loppuun, olen pitkäjänteinen”. Faktorianalyysin ja reliabiliteettitestauksen perusteella se olisi sopinut summamuuttujaan sosiaaliset ongelmat, mutta sisällöllisen epämielekkyyden takia sen poisjättämistä pidettiin perusteltuna. Alla olevassa taulukossa 1 on tiivistettynä luodut summamuuttujat.

TAULUKKO 1. SDQ-väittämien pohjalta luodut summamuuttujat.

Summamuuttuja	Cronbachin alfa	Muuttujat
Prososiaalisuus K= sosiaaliset ongelmat	.71	Pyrin olemaan ystävällinen muita kohtaan (K) Jaan mielelläni tavaroitani toisten kanssa (K) Yleensä teen niin kuin minua käsketään (K) Tarjoudun auttamaan, jos joku loukkaa itsensä, on pahoilla mielin tai huonovointinen (K) Minulla on yksi tai useampia hyviä ystäviä (K) Kaverit yleensä pitävät minusta (K) Olen kiltti pienimpiäni kohtaan (K) Tarjoudun usein auttamaan muita (K) Harkitsen tilanteen ennen kuin toimin (K)
Eksternalisoivat ongelmat	.73	Olen levoton, en pysty olemaan paikallani Saatan vihastua kovasti ja menetän usein malttini Liikehdin kärsimättömänä paikallani Tappelen usein, saat muut tekemään niin kuin haluan Häiriinnyn helposti. Minun on vaikea keskittyä Minua syytetään usein valehtelemisesta Olen muiden lasten tai nuorten silmätikku tai kiusaamisen kohde Otan tavaroita, jotka eivät kuulu minulle
Internationalisoivat ongelmat	.71	Kärsin usein päänsärystä, vatsakivuista tai pahoinvoinnista Olen enimmäkseen yksinäni Murehdin monia asioita Olen usein onneton, mieli maassa tai itkuinen Jännitän uusia tilanteita, kadotan helposti itseluottamukseni Tulen paremmin toimeen aikuisten kuin ikäisteni kanssa Kärsin monista peloista, olen helposti pelästynyt

(K) = Väittämä on käännetty faktorianalyysia varten

Analyysia ja myöhempää tulosten vertailua silmällä pitäen päädyttiin pitämään mukana kokonaisvaikeuspistemäärä, joka muodostuu alkuperäiseen faktorirakenteeseen perustuvien neljän dimension (muut kuin prososiaalisuus) yhteenlasketusta tuloksesta vaihteluväliltään 0–40 pistettä. Analyysia varten kokonaisvaikeuspistemäärä luokiteltiin kahteen luokkaan käyttämällä 16 pisteen katkaisukohtaa, huomioiden SDQ-mittarin käyttöön liittyvä ohjeistus, jossa indikoidaan 0–15 pisteen tuloksen viittaavan todennäköiseen nuoren hyvinvointiin ja 15 pisteen ylittyessä puolestaan tehokkaamman tuen tarpeeseen ja täten nuoren oirehtimiseen (ks. SDQ-info).

Fyysinen väkivalta. Mikäli nuori vastasi yhteen seuraavassa esitetyistä väittämistä myöntävästi, koodattiin muuttujan arvoksi fyysinen uhriksi joutuminen reaali maailmassa. Muuttujassa otettiin huomioon seuraavat väittämät; ”onko kukaan varastanut jotain viimeisen 12 kk aikana käyttäen väkivaltaa”, ”onko kukaan lyönyt tai käynyt kimppuusi viimeisten 12 kk aikana”, ”onko siskosi, veljesi tai ikätoverisi lyönyt sinua tai käynyt kimppuusi viimeisen 12 kk aikana”, ”onko siskosi, veljesi tai ikätoverisi aiemmin lyönyt sinua tai käynyt kimppuusi”, äidin nuoreen kohdistuvaa väkivaltaisuutta kuvaavat väittämät (12 viime kuukauden aikana) sekä isän nuoreen kohdistuvaa väkivaltaisuutta kuvaavat väittämät (12 viime kuukauden aikana).

Seksuaalinen hyväksikäyttö ja väkivalta. Nuoren katsottiin joutuneen seksuaalisen hyväksikäytön tai väkivallan uhriksi, mikäli hän oli vastannut edes yhteen seuraavista myöntävästi; ”onko sinulla kokemuksia seksuaalisesta lähentelystä tai kanssakäymisestä aikuisten tai tapahtumahetkellä vähintään 5v ikäistäsi vanhempien kanssa”, ”pakottiko, uhkailiko tai kiristikö toinen saadakseen sinut mukaan (5v vanhempi tekijä seksuaalisessa kanssakäymisessä)”, ”käyttikö toinen väkivaltaa saadakseen sinut mukaan (5v vanhempi tekijä seksuaalisessa kanssakäymisessä)” sekä ”oliko jokin edellä kuvatuista ikätoverin kanssa tapahtuneista seksikokemuksista sinulle vastentahtoinen”. Olettamuksena oli, että 6. ja 9.-luokkalaisten seksuaalinen kanssakäyminen yli viisi vuotta vanhemman kanssa on lähtökohtaisesti katsottavissa seksuaaliseksi hyväksikäytöksi (ks. Fagerlund ym., 2014).

Häirintä internetissä. Muuttuja muodostettiin ottamalla huomioon viisi häirintää internetissä viimeisen 12 kuukauden aikana mittaavaa muuttujaa; ”joku on levittänyt sinusta huhuja tai kirjoittanut sinusta paha internetissä”, ”joku on esiintynyt sinuna käyttäen valeprofiilia”, ”joku muu on laittanut kuvan alastomasta vartalostasi internetiin vasten sinun tahtoasi”, ”joku on laittanut muunlaisen loukkaavan kuvan sinusta internetiin vastoin sinun tahtoasi” sekä ”joku on laittanut sinusta web-kamera tai muuta videokuvaa internetiin vasten sinun tahtoasi”. Samoin kuin edellä, häirinnän uhriksi katsottiin ne nuoret, jotka olivat vastanneet vähintään yhteen edellä mainituista kohdista myöntävästi.

Myös muita muuttujien yhdistelmiä luotiin. Muuttujaan *pystyy keskustelemaan vanhempiensa kanssa*, yhdistettiin kaksi luokkaa toisiinsa; ”ei pysty keskustelemaan vanhempiensa kanssa” määriteltiin ”ei juuri lainkaan” ja ”ei lainkaan”-vaihtoehtojen

yhdistelmäksi ja ”pystyy keskustelemaan vanhempien kanssa” muodostettiin yhdistämällä vaihtoehdot ”kyllä” ja ”jossain määrin”. *Alkoholin säännöllinen käyttäminen* määriteltiin juomiseksi noin 2–3 kertaa kuukaudessa tai enemmän. *Talousvaikeudet*-muuttuja puolestaan muodostettiin nuorten käsityksestä perheensä taloustilanteesta yhdistämällä ”paljon” ja ”jonkin verran talousvaikeuksia” indikoimaan taloudellisia ongelmia, siinä missä ”erittäin hyväksi” ja ”melko hyväksi” luonnehdittu taloustilanne yhdistettiin kuvaamaan taloudellista hyvinvointia.

4.3 Analyysi

Vuoden 2013 lapsiuhritutkimuksen kvantitatiivinen data analysoitiin SPSS 24 -ohjelmistolla heinä–elokuussa 2017. Aineiston analyysi aloitettiin tutustumalla deskriptiivisiin tunnuslukuihin ja jo varhaisessa vaiheessa kiinnostuksen kohteeksi nostettiin psykososiaalisen hyvinvoinnin yhteydet internetissä uhriksi joutumiseen. Kiinnostuksen perusteella suoritettiin faktorianalyysi SDQ-kyselyn muuttujille, minkä perusteella muodostettiin kolme summamuuttujaa, joiden luotettavuus testattiin Cronbachin alfalla. Lisäksi päädyttiin tekemään teoriavetoisesti kokonaisvaikeuspistemäärää kuvaavat luokitellut summamuuttujat sekä muutamia muita muuttujayhdistelmiä. Muuttujien normaalijakaumat tutkittiin Kolmogorov-Smirnofin-testillä sekä hyödyntämällä vinouden ja huipukkuuden tarkasteluja ja histogrammeja. Uhriksi joutumisen riskitekijöiden tunnistamiseksi suoritettiin useita khiin neliötestauksia kolmessa eri ryhmässä (ei uhrikokemuksia, ehdottelu internetissä ja tapaamiseen johtanut ehdottelu). Testauksen perusteella sekä aiempaan tutkimustietoon nojaten suoritettiin multinominaalinen regressioanalyysi yhteyksien ymmärtämiseksi. Muuttujien multikolinearisuus testattiin ennen regressioanalyysin suorittamista korrelaatiokerrointen avulla, eikä voimakkaita yhteyksiä havaittu. Tämän jälkeen analysoitiin tarkemmin uhriksi joutumisen muodon ja psykososiaalisen hyvinvoinnin yhteyksiä vertailemalla eri uhriryhmien keskiarvoja Kruskal-Wallis ja Mann-Whitney U-testien avulla sekä kokonaisvaikeuspistemäärän että psykososiaalisia vaikeuksia tarkemmin erittelevien kolmen summamuuttujan avulla.

5 TULOKSET

5.1 Kuvailevat tunnusluvut

Aineistossa 799 nuorta 11364:sta raportoi kohdanneensa *seksuaalista ehdottelua* internetissä, ja täten seksuaalisen ehdottelun prevalenssi oli 7.0% (vrt. laajempi seksuaalisen häirinnän käsite; 16% tytöt, 7% pojat, Fagerlund ym., 2014). Internettuttavan hyväksikäytön kohteeksi joutumisen esiintyvyys (n=51) jäi tutkimuksessa alle prosenttiin (0.4%), olettaen että kysymyksiin vastaamatta jättäneet voidaan lukea uhriksi joutumiselta säästyneiksi. Seuraavassa on kuvattu ryhmäkohtaisesti joitakin vastaajia koskevia tunnuslukuja.

Ei seksuaalista ehdottelua (n=1296, puuttuvia vastauksia n=9245). Ryhmän nuorista 44.8% (n=568) oli tyttöjä ja 55.2% poikia (n=699). 38% vastaajista oli 6-luokkalaisia (n=488) ja täten 62% 9-luokkalaisia (n=781). Nuorista 61.9% (n=776) oli yli 14-vuotiaita ja 38.1% alle 14-vuotiaita (n=478). Seksuaaliselta ehdottelulta säästyneet nuoret saivat pienimmät arvot kaikissa psykososiaalisia ongelmia mitanneissa muuttujissa. Ei seksuaalista ehdottelua -ryhmän keskiarvo internalisoivien ongelmien osalta oli .55 (sd=.41), eksternalisoivien ongelmien .40 (sd=.32) ja sosiaalisten ongelmien kohdalla .60 (sd=.30). Kokonaisvaikeuspistemäärän keskiarvo oli 10.32 (sd=5.33).

Internet-ehdottelun uhrin (n=799). Ryhmään lukeutuvista nuorista 83.7% (n=668) oli tyttöjä ja 16.3% poikia (n=130). 6-luokkalaisia seksuaalisen ehdottelun kohteeksi joutuneista oli 20.5% (n=164) ja 9-luokkalaisia loput 79.5% (n=635). 79.6% yli 14-vuotiaita (n=629) ja 20.4% alle 14-vuotiaita (n=161). Ehdottelua mitanneista kolmesta tekotavasta kaikkein yleisin oli tekijän nuorelle osoittama pyyntö lähettää seksikkäitä valokuvia tai videoita – 679 nuorta, eli 85% ehdottelua kokeneista nuorista, raportoikin edellä mainituista pyynnöistä. Seksiä oli ehdotettu 437 nuorelle ja seksiä rahaa tai lahjoja vastaan oli pyydetty 119 nuorelta. Seksuaalista ehdottelua internetissä kokeneiden keskiarvo internalisoivien ongelmien osalta oli .75 (sd=.44), eksternalisoivien ongelmien .48 (sd=.37) ja sosiaalisten ongelmien .61 (sd=.30). Kokonaisvaikeuspistemäärän keskiarvo oli 12.51 (sd=5.91).

Tapaamiseen johtanut ehdottelu (n=51). Sukupuolten kesken tapaukset jakautuivat hyvin tasaisesti – uhreista 26 oli tyttöjä ja 25 poikia. 6-luokkalaisten osuus oli 33% (n=17) ja

täten 9-luokkalaisten osuus 67% (n=34). Yli 14-vuotiaita uhreista oli 66.7% (n=32) ja alle 14-vuotaita 33.3% (n=16). 18 nuorta eli 42.9% kysymyksiin vastanneista nuorista (n=42) sai SDQ-mittarin kokonaisvaikeuspistemäärästä yli 16 pistettä indikoiden täten vähintään tehostetun tuen tarvetta. Kokonaisvaikeuspistemäärän keskiarvo oli 13.81 (sd=5.93, n=42). Internettuttavansa hyväksikäytön kohteeksi joutuneilla nuorilla oli kaikkein korkeimmat keskiarvot pilkottaessa psykososiaalisia ongelmia pienempiin ryhmiin; internalisoivien ongelmien keskiarvo oli .80 (sd=.45), eksternalisoivien ongelmien .67 (sd=.45) ja sosiaalisten ongelmien .65 (sd=.38).

Sukupuolten väliltä oli löydettävissä tilastollisesti merkitsevä ero tarkasteltaessa yhtä hyväksikäyttöön johtaneen ehdottelun uhriksi joutumisen tyyppiä – pojat näyttivät suostuneen seksuaaliseen kanssakäymiseen internettuttavansa kanssa rahaa vastaan tyttöjä useammin ($\chi^2=5.57$, $df=1$, $p<.05$), ja vaikutuksen voidaan arvioida olevan kohtalainen (Cramerin $V=.34$). Sukupuolien välillä ei ollut tilastollisesti merkitseviä eroja tarkasteltaessa suostutteluun perustuvaa vastentahtoista seksiä ($\chi^2=.002$, $df=1$, $p=.52$) tai suoranaista pakottamista ($\chi^2=.00$, $df=1$, $p=.56$). Aggressiivisista ehdottelijoista (n=35) 45.7% oli uhrien mukaan oman ikäisiä nuoria, 34.3% uhria vanhempia nuoria ja vain 17.1% aikuisia. Kaikkein tyypillisimmät tutustumispaikat internetissä olivat facebook ja twitter (37.1%) sekä avoimet keskustelupalstat (22.9%). Noin viidennes aggressiivisen ehdottelun uhreista kertoi tapahtumien tulleen valokuvatuksi tai videoiduksi.

5.2 Riskitekijät ryhmittäin

Eri uhriryhmien välillä oli tilastollisesti erittäin merkitseviä eroja demografisten tekijöiden, kuten sukupuolen ($\chi^2=309.10$, $df=2$, $p\leq.001$), iän ($\chi^2=71.0$, $df=2$, $p\leq.001$) ja talousvaikeuksia ($\chi^2=34.37$, $df=2$, $p\leq.001$) mittaavan muuttujan osalta. Sovitettujen standardoitujen residuaalien avulla nähtiin, että ehdottelun kohteeksi internetissä joutuneet olivat todennäköisimmin naisia, yli 14-vuotiaita ja kokivat perheensä talouden kaikkein huonoimmaksi. Riskikäyttäytymistä mittaavat tekijät eli sähköpostiosoitteen ($\chi^2=49.61$, $df=2$, $p\leq.001$) tai puhelinnumeron antaminen ($\chi^2=37.77$, $df=2$, $p\leq.001$) internettuttavalle olivat myöskin tilastollisesti erittäin merkitsevällä tavalla yhteydessä uhriksi joutumisen laatuun. Sovitettujen standardoitujen residuaalien perusteella niin internetissä ehdottelun kohteeksi joutuneet kuin myös tapaamiseen johtaneen ehdottelun uhrit olivat yliedustettuja kummassakin muuttujassa yhteystietojen antamisen osalta,

joskin suurin ero oli suhteellisesti ei-ehdottelua ja internetiin rajoittuvan ehdottelun ryhmien välillä.

Aiempaa uhriksi joutumista kuvaavat muuttujat eli reaali maailman seksuaalinen hyväksikäyttö / väkivalta ($\chi^2=158.4$, $df=2$, $p\leq.001$), fyysinen väkivalta ($\chi^2=64.22$, $df=2$, $p\leq.001$) sekä internetissä häirinnän uhriksi joutuminen ($\chi^2=118.10$, $df=2$, $p\leq.001$) olivat kaikki tilastollisesti erittäin merkitsevästi yhteydessä mahdolliseen uhriksi joutumiseen ja sen laatuun – jälleen kerran molemmat ehdottelun uhriryhmät olivat ylliedustettuina aiempien uhrikokemusten osalta ja kaikkein suurimmat olivat erot internetissä ehdottelun kohteeksi joutuneiden ja ei seksuaalista ehdottelua -ryhmien välillä.

Perhe- ja toverisuhteisiin liittyvien tekijöiden osalta tilastollisesti erittäin merkitseviä eroja ryhmien välille saatiin muuttujien pystyy keskustelemaan perheensä kanssa ($\chi^2=35.94$, $df=2$, $p\leq.001$), perheessä käytetään alkoholia ($\chi^2=12.6$, $df=2$, $p=.43$) sekä seurustelusuhteen seksuaalinen aktiivisuus ($\chi^2=19.99$, $df=2$, $p\leq.001$) osalta. Standardoidut sovitetut residuaalit osoittivat, että internetissä ehdottelun kohteeksi joutuneet kokivat vaikeammaksi keskustella vanhempiensa kanssa ja että perheissä käytettiin useammin alkoholia, vaikkakin jälleen myös tapaamiseen johtaneen seksuaalisen ehdottelun uhrin raportoivat uhrikokemuksilta säästyneitä useammin edellä mainituista. Lisäksi näytti siltä, että nuoret, jotka olivat tavanneet internettuttavansa, olivat useammin seksuaalisesti aktiivisia seurustelusuhteissaan, verrattaessa internetiin rajoittuvaa ehdottelua kokeneisiin tai siltä säästyneisiin nuoriin.

Eri uhriryhmien välillä oli tilastollisesti erittäin merkitseviä eroja muissa psykososiaalisen hyvinvoinnin ongelmia mittaavissa muuttujissa kuin nuorten säännöllisessä alkoholinkäytössä ($\chi^2=1.68$, $df=2$, $p=.43$). Ryhmät erosivat toisistaan tilastollisesti erittäin merkitsevästi huume kokeilun ($\chi^2=40.89$, $df=2$, $p\leq.001$) osalta ja sovitettujen standardoitujen residuaalien osalta nähtiin, että tapaamiseen johtaneen seksuaalisen ehdottelun uhreilla oli muita enemmän huume kokeiluja. Ryhmät erosivat myös saamiensa kokonaisvaikeuspisteiden suhteen ($\chi^2=46.7$, $df=2$, $p\leq.001$) – yli 16 pistettä saaneiden joukossa oli sovitettujen standardoitujen residuaalien mukaan suhteellisesti eniten internetissä ehdottelun kohteeksi joutuneita, joskin tapaamiseen johtaneen ehdottelun uhrin olivat jälleen ylliedustettuina.

Taulukkoon 2 on tiivistetty eri tekijöiden prevalenssit sekä khiin neliöt efektikokoineen. Mikäli analyysissä oli ilmoitetusta ryhmäkoosta poikkeava määrä vastaajia puuttuvien arvojen vuoksi, on vastaajien määrä laitettu prevalenssia osoittavan prosenttiosuuden jälkeen sulkuihin.

TAULUKKO 2. Eri tekijöiden prevalenssi (%) kolmessa eri uhriryhmässä.

	Ei ehdottelua (n=1296)	Ehdottelu internetissä (n=799)	Tapaamiseen johtanut ehdottelu (n=51)	χ^2 (df)	Cramer's V
Demografiset tekijät					
Naissukupuoli	44.8	83.7	51	309.10 (2)***	.39
Syntynyt muualla kuin Suomessa	3.3 (1267)	3.5 (798)	9.8	6.04 (2)*	.05
Talousvaikeuksia	14.9 (1204)	25.5 (756)	20.8 (48)	34.37 (2)***	.13
Yli 14-vuotias	61.9 (1254)	79.6 (790)	66.7 (48)	71.00 (2)***	.18
Riskikäyttäytyminen					
Antanut sähköpostiosoitteen internettuttavalle	9.7 (1262)	19.9 (787)	28.6 (42)	49.61 (2)***	.15
Antanut puhelinnumeron internettuttavalle	22.3 (1256)	34 (786)	41.5 (41)	37.77 (2) ***	.14
Aiemmat uhrikokemukset					
Reaalimaailman seksuaalinen hyväksikäyttö/väkivalta	3.5 (1262)	17.7 (797)	37.7	158.40 (2)***	.27
Fyysinen väkivalta	35.5 (1269)	52.6 (798)	58.8	64.22 (2)***	.17
Internet-häirintä	13.2 (1262)	31.4 (786)	46.8 (47)	118.10 (2)***	.23
Perhe- ja toverisuhteet					
Toinen koti, esimerkiksi erotilanteet	23.1 (1263)	26.8 (798)	40 (50)	9.80 (2) **	.07
Pystyy keskustelemaan vanhempien kanssa	93.3 (1262)	85.8 (798)	80.4	35.94 (2)***	.13
Perheessä käytetään alkoholia	63.9 (1259)	71.7 (798)	74.5	14.55 (2)***	.08
Seksi saman ikäisen seurustelukumppanin kanssa	32.5 (533)	36.7 (414)	74.1 (27)	19.99 (2)***	.14
Psykososiaalinen hyvinvointi					
Alkoholin säännöllinen käyttäminen	4.9 (613)	4.5 (550)	9.7 (31)	1.68 (2)	.04
Huumekokeilu	2.4 (1265)	7.1 (797)	17.6	40.89 (2)***	.14
Kokonaisvaikeusp > 16	16.5 (1191)	27.7 (759)	42.9 (42)	46.70 (2) ***	.15

*** p<.001, ** p<.01, * p<.05

Cramerin V:n arvot osoittavat erityisen voimakkaita keskinäisen vaikutuksen määriä (efektin suuruus) muuttujien sukupuolta (nainen), ikää (yli 14v), aiempaa seksuaalista tai fyysistä uhriksi joutumista, internethäirintää sekä kokonaisvaikeuspistemäärää mittaavien muuttujien osalta, ja edellä mainittua tukee myös aiempi tutkimustieto. Täten

ne nostettiin merkittäviksi riskitekijöiksi ja otettiin osaksi multinominaalista logistista regressioanalyysia, jonka keskeiset tunnusluvut on koottu alla olevaan taulukkoon 3. Multinominaaliseen regressioanalyysiin otettiin mukaan aiempia seksuaalisia uhrikokemuksia mittaava muuttuja, vaikkakin uhrikokemukset voivat viitata myös internettuttavan tapaamiseen reaali maailmassa ja täten tapaamiseen johtaneeseen ehdotteluun itseensä. Kuitenkin aiempien seksuaalisten uhrikokemusten prevalenssi on tapaamiseen johtaneen osalta vain 37.3% (n=51) indikoiden, että kokemukset eivät ole täysin päällekkäisiä.

TAULUKKO 3. Multinominaalinen logistinen regressioanalyysi internetissä uhriksi joutumisen riskitekijöistä.

Tekijät	Internet-ehdottelu (n=740)			Tapaamiseen johtanut ehdottelu (n=38)		
	β	SE	OR	β	SE	OR
Tyttö	1.74	.12	5.71 ***	-.00	.35	.99
Yli 14-vuotias	.77	.12	2.16 ***	.24	.39	1.27
Seksuaalisen hyväksikäytön uhri	1.19	.21	3.27 ***	2.15	.41	8.56***
Fyysisen väkivallan uhri	.55	.11	1.73***	.60	.36	1.80
Internet-häirinnän uhri	.58	.13	1.78***	.88	.37	2.42*
Kokonaisvaikeuspistemäärä ≥ 16 p	.07	.13	.58	.78	.37	2.18*

Model fit: -2 Log likelihood=301.04, $\chi^2=511.22$, $df=12$, $p \leq 001$.

Cox & Snell =.23, Nagelkerke=.30 & McFadden=.18.

Vertailuryhmä: Ei seksuaalista ehdottelua (n=1164)

*** $p \leq 001$, * $p \leq 05$

Multinominaalista logistista regressiota käytettiin pyrittäessä arvioimaan, mitkä tekijät selittäisivät eniten uhritumista internetissä tai sen ulkopuolella. Muuttujien välisten yhteyksien voimakkuutta arvioitiin ensin korrelaatiokertoimien avulla eikä multikolinearisuutta näyttänyt esiintyvän. Mallissa oli kuusi riippumatonta muuttujaa ja se oli kokonaisuudessaan tilastollisesti erittäin merkitsevä ($\chi^2=511.22$, $df=12$, $n=1942$). Regressiomallin selitysosuus jäi kuitenkin vain kohtuulliseksi (Nagelkerke=.30) – mallin voidaankin katsoa selittävän vain noin 30% uhriksi joutumiseen yhteydessä olevista tekijöistä. Tulokset (taulukko 3) alleviivasivat sukupuolen merkitystä uhriksi joutumisen ymmärtämisessä ainoastaan internetiin rajoittuvan ehdottelun osalta – tytöt näyttivätkin olevan huomattavasti poikia suuremmassa riskissä uhriutua internetissä. Myös iällä voitiin katsoa olevan tilastollisesti erittäin merkitsevä vaikutus vain internetissä ehdottelun kohteeksi joutuneilla. Häirinnän kohteeksi joutuminen internetissä sekä seksuaaliselle hyväksikäytölle reaali maailmassa altistuminen näyttivät olevan yhteinen riskitekijä niin internetiin rajoittuvan ehdottelun kuin tapaamiseen ja hyväksikäyttöön

johtaneen ehdottelun kohteeksi joutuneilla nuorilla. Fyysisen väkivallan kokemukset puolestaan näyttivät olevan tilastollisesti erittäin merkitsevästi yhteydessä vain internetiin rajoittuvassa ehdottelussa. Kokonaisvaikeuspistemäärä, ja täten psykososiaaliset ongelmat, nousivat tilastollisesti merkittävän vaikuttimen asemaan ainoastaan aggressiivisen ehdottelun osalta.

5.3 Yhteydet psykososiaalisiin ongelmiin

Nuorten psykososiaalisten ongelmien laajuus näytti olevan yhteydessä internetissä uhriksi joutumiseen ($\chi^2=76.22$, $df=2$, $p\leq.001$) – parivertailuissa selvisi, että uhriksi joutumiselta säästyneet nuoret saivat matalampia pistemääriä psykososiaalisten ongelmien kokonaispistemäärässä verrattuna internetissä ehdottelun kohteeksi joutuneisiin nuoriin ($U=352500.5$, $z=-8.22$, $p\leq.001$, $r=.19$) tai tapaamiseen johtaneen ehdottelun kohteeksi joutuneisiin nuoriin ($U=16292.5$, $z=-3.85$, $p\leq.001$, $r=.11$). Pilkottaessa psykososiaalista hyvinvointia pienempiin osiin nuoret näyttivät eroavan siinä, missä määrin he kärsivät internalisoivista ongelmista ($\chi^2=116.49$, $df=2$, $p\leq.001$). Parivertailun perusteella ehdottelulta ja täten uhriksi joutumiselta säästyneet nuoret näyttivät kärsivän vähemmän internalisoivista ongelmista kuin internetissä ehdottelun kohteeksi joutuneet ($U=368426.5$, $z=-10.42$, $p\leq.001$, $r=.25$) tai tapaamiseen johtaneen ehdottelun uhreiksi joutuneet nuoret ($U=21521$, $z=-4.07$, $p\leq.001$, $r=.11$). Internetissä ehdottelulle altistuneiden ja tapaamiseen johtaneelle ehdottelulle altistuneiden väliltä ei löydetty tilastollisesti merkitseviä eroja internalisoivien ongelmien kokemisen osalta ($U=19107.50$, $z=-.73$, $p=.46$).

Eksternalisoivien ongelmien esiintyminen näytti olevan tilastollisesti erittäin merkittävässä yhteydessä uhrin laatuun ($\chi^2=36.61$, $df=2$, $p\leq.001$) – parivertailuissa selvisi, että aggressiivisen ehdottelun kohteeksi joutuneet nuoret kärsivät enemmän ulkoistavista psykososiaalisista ongelmista kuin internetissä ehdottelun kohteeksi joutuneet ($U=15107$, $z=-3.11$, $p\leq.01$, $r=.11$) tai internetissä uhriksi joutumiselta säästyneet nuoret ($U=20448.50$, $z=-4.48$, $p\leq.001$, $r=.12$). Sosiaalisten ongelmien osalta ryhmien väliltä ei löydetty tilastollisesti merkitseviä eroja ($\chi^2=1.23$, $df=2$, $p=.54$).

6 POHDINTA

6.1 Tulosten arviointi

Tulosten perusteella voidaan tunnistaa internetissä uhriksi joutumisen yhteisiä ja erityisiä riskitekijöitä uhriryhmien välillä. Oletusten suuntaisesti demografiset tekijät, kuten ikä ja sukupuoli korostuivat internetiin rajoittuvan ehdottelun osalta riskitekijöinä, indikoiden vanhempien (yli 14-vuotiaiden) tyttöjen olevan erityisessä riskissä. Myös perhekontekstiin liittyvät haasteet korostuivat ennakoidusti – ehdottelua internetissä kokeneet nuoret kokivat muita enemmän vaikeuksia keskustella perheensä kanssa, enemmän perheen taloudellisia ongelmia sekä raportoivat useammin perheensä sisäistä alkoholinkäyttöä. Nuoret, jotka olivat joutuneet internettuttavansa hyväksikäytön uhreiksi reaali maailmassa, olivat tulosten perusteella seurustelusuhteissaan seksuaalisesti aktiivisempia sekä olivat useammin kokeilleet huumausaineita. Hieman yllättäen ja tutkimuksellisista oletuksista poiketen, nuorten alkoholinkulutus ei ollut kuitenkaan tilastollisesti merkittävästi yhteydessä uhriksi joutumiseen tai sen laatuun. Oletusten suuntaisesti yhteystietojen antaminen tunnistettiin internetissä uhriksi joutumisen riskitekijäksi. Molempien uhriryhmien nuorilla oli ennakoidusti ehdottelulta säästyneitä nuoria useammin uhrikokemuksia muusta internethäirinnästä, seksuaalisesta hyväksikäytöstä sekä fyysisestä väkivallasta ja useammin psykososiaalisen tuen tarvetta indikoiva kokonaisvaikeuspistemäärä.

Tulokset osoittivat psykososiaalisten ongelmien ja internetissä uhriksi joutumisen välisen yhteyden yhdensuuntaisesti aiemman tutkimuksen kanssa (mm. Mitchell ym., 2007b; Mitchell ym., 2007c; Ybarra ym., 2007b; Wells & Mitchell, 2007). Internalisoivat ongelmat korostuivat oletusten suuntaisesti molemmissa uhriryhmissä. Aiempaan tutkimustietoon kiinnostavan lisäyksen tuotti havainto, että internetissä uhrin joutumisen vakavimmat muodot, eli reaali maailman seksuaaliseen hyväksikäyttöön johtaneet tilanteet, olivat yhteydessä erityisesti eksternalisoiviin psykososiaalisiin ongelmiin, kuten aggressiivisuuteen, valehteluun sekä huumausaineiden käyttöön. Tämä voi selittyä osin poikien suuremmalla osuudella reaali maailmassa internettuttavan hyväksikäytön kohteeksi joutuneiden ryhmässä (ks. mm. Mitchell ym., 2007b; Rice ym., 2015), kun aiemman tutkimuksen valossa seksuaalinen uhriksi joutuminen on yhdistetty pojilla juuri tyypillisemmin eksternalisoivaan ongelmakäyttäytymiseen (ks. mm. Kendall-Tackett & Williams, 1993). Tuoreempi tutkimus osoittaa eksternalisoivaa oireilua ilmenevän kuitenkin tyypillisesti myös tytöillä (ks. Wells & Mitchell, 2007). Uhriksi joutuneilla

nuorilla ei todettu olevan muita enemmän sosiaalisia ongelmia, indikoiden psykososiaalisen tuen tarpeen kohdistuvan vahvemmin sisäistävien ja ulkoistavien ongelmien käsittelyyn.

Tarkasteltaessa uhriksi joutumiseen yhteydessä olevia tekijöitä kontrolloimalla samanaikaisesti muiden tekijöiden vaikutuksia regressiomallin avulla saatiin yhteiset ja erityiset riskitekijät aiempaa paremmin esiin. Sukupuolella näytti olevan merkitystä uhriksi joutumisen ymmärtämisessä ainoastaan internetiin rajoittuvan ehdottelun osalta – tytöt näyttävätkin olevan huomattavasti poikia suuremmassa riskissä joutua internet-ehdottelun uhreiksi aiemman tutkimuksen suuntaisesti (ks. mm. Mitchell ym., 2001; Mitchell ym., 2004; Staude-Muller ym., 2012; Holt ym., 2016; Wolak ym., 2008b; Baumgartner ym., 2010; Wells & Mitchell, 2007). Myös iällä (yli 14-vuotiaat) voitiin katsoa olevan selitysvoimaa vain internetissä ehdottelun kohteeksi joutuneiden osalta samansuuntaisesti aiemman tutkimuksen kanssa (ks. mm. Mitchell ym., 2007b). Häirinnän kohteeksi joutuminen internetissä sekä seksuaaliselle hyväksikäytölle reaali maailmassa altistuminen näyttivät olevan yhteinen riskitekijä niin internetiin rajoittuvan ehdottelun kuin reaali maailman hyväksikäyttöön johtaneen ehdottelun kohteeksi joutuneilla nuorilla. Kuitenkin aiempi seksuaalinen uhriksi joutuminen ja internethäirintä korostuivat todennäköisempinä riskitekijöinä juuri hyväksikäyttöön johtaneiden internettuttavuuksien osalta samansuuntaisesti aiemman tutkimuksen kanssa (Mitchell ym., 2007b). Fyysisen väkivallan kokemukset puolestaan näyttivät olevan merkittävä riskitekijä vain internetiin rajoittuvassa ehdottelussa. Kokonaisvaikeuspistemäärä, ja täten psykososiaaliset ongelmat, nousivat tilastollisesti merkittävän vaikuttimen asemaan ainoastaan reaali maailman hyväksikäyttöön johtaneen ehdottelun kohdalla indikoiden erityistä kytköstä uhriksi joutumisen vakavimpiin muotoihin, paljastamatta valitettavasti kuitenkaan, onko kyse syystä vai seurauksesta.

Tulosten valossa näyttää siis siltä, että osa nuorista on erityisen haavoittuvaisia verkossa verrattuna muihin saman ikäisiin (ks. mm. DeMarco ym., 2017), ja tämä riskialttius verkossa tapahtuville uhrikokemuksille saattaa olla osa nuoren yleisempää laajemmalle ulottuvaa haavoittuvuutta. Tulosten mukaan nuoret, jotka raportoivat verkossa tapahtuneista tai sieltä alkunsa saaneista uhrikokemuksista, näyttivät joutuneen alttiiksi myös verkon ulkopuolisille väkivallan ja hyväksikäytön kokemuksille sekä verkossa tapahtuvalle muulle häirinnälle, ja havainto on yhdensuuntainen aiemman tutkimuksen kanssa (ks. mm. Mitchell ym., 2011; Mitchell ym., 2007b; Say ym., 2015; Ybarra ym.,

2007b). Myös perhekontekstiin liittyvät tutkimustulokset koskien perhemuotoa, vanhempien alkoholinkäyttöä, taloustilannetta sekä koettua keskusteluyhteyttä vanhempien kanssa auttavat laajentamaan internetissä uhriksi joutumisen ymmärtämistä ja mahdollisia motiiveja internetittävyyksien muodostamiselle (ks. mm. Mitchell ym., 2007b; Wolak ym., 2004; Jonsson ym., 2015). Internetissä uhriksi joutuminen saattaakin olla usein vain jatkoa ongelmallisille reaalielämän kokemuksille ja käyttäytymiselle, vaikka se itsessään saattaakin tuoda ongelmalliseen yhtälöön jotain määrällisesti ja laadullisesti uutta – kasvaneen vakavuuden, toistuvuuden ja oman ainutlaatuisen dynamiikkansa (ks. Mitchell ym., 2007a).

6.2 Rajoitukset ja jatkotutkimus

Saadut tutkimustulokset keskustelevat melko luontevasti ja samansuuntaisesti aiempien tutkimustulosten kanssa. Tulosten arvioinnissa on kuitenkin syytä noudattaa tiettyä varovaisuutta: kuten aiemmin on jo todettu, on mahdotonta määritellä, ovatko tietyt riskitekijöiksi kutsutut tekijät, erityisesti psykososiaaliseen hyvinvointiin liittyvät sellaiset, uhriksi joutumista selittäviä tekijöitä vai näiden kokemusten seurauksia. Psykososiaalisista ongelmista kärsivä nuori voi olla alttiimpi saamalleen huomiolle internetissä, tai internetissä alkunsa saanut ehdottelu ja mahdollinen hyväksikäyttö on voinut vaikuttaa nuoren psykososiaaliseen hyvinvointiin. Lisäksi kun otetaan huomioon uhrikokemusten kasautuvuus (ks. mm. Finkelhor ym., 2007a; 2007b), on vaikeaa erotella luotettavasti yksittäisen kontekstin tai tapahtuman vaikutuksia nuoren hyvinvointiin laajemmin.

On myös huomioitava, ettei tutkimuksessa olla täysin voitu välttyä mahdollisuudelta, että verkossa ja sen ulkopuolella seksuaalisen hyväksikäytön uhriksi joutumisen kokemukset saattavat olla osin päällekkäisiä – nuori onkin saattanut raportoida samasta kokemuksesta useassa eri kyselylomakkeen kohdassa, jolloin on mahdollista, että uhrikokemuksilla on yhteinen internetkontekstissa tavattu tekijä. Tällöin tulokset erimuotoisten uhrikokemusten kasautumisesta saattavat korostua liiaksi. Seksuaalista ehdottelua mittaavissa väittämässä puhutaan lisäksi tuntemattomasta henkilöstä tekojen takana, rajaten täten nuorten entuudestaan tuntemat henkilöt tarkastelun ulkopuolelle, heijastuen täten mahdollisesti arvioihin ilmiön esiintyvyydestä. Kun kuitenkin tiedetään seksuaalisten ehdottelijoiden olevan usein nuorille entuudestaan tuttuja henkilöitä (ks. mm. Mitchell ym., 2007b), olisi jatkossa mielekästä ainakin pohtia tekijöiden kirjoa rajaavien luonnehdintojen jättämistä kysymyksenasetteluista pois.

Jatkuvasti muuttuvat kommunikoinnin tavat tuovat tutkimukselle haasteita paitsi reagoida riittävän nopeasti, myös ymmärtää erilaisia nuorten hyödyntämiä viestintäkanavia. Uusien kommunikoinnin mahdollistavien sovellusten myötä on syntynyt täysin uudenlaisia yhteisöjä ja kommunikoinnin tapoja, joiden käyttäytymisnormit sekä diskurssin metodit ovat yksilöllisiä ja vaihtelevia (DeMarco ym., 2017). Nuorten haastatteleminen, ja täten laadullinen tutkimus aiheen tiimoilta, voisi tarjota elintärkeää esiymmärrystä internetin riskeistä sekä käytössä olevista viestintäkanavista, jotta kyselylomakkeet olisi mahdollista muodostaa riittävän ajantasaisiksi ja nuoria puhutteleviksi. Lisäksi laadullisella aiheen kartoituksella olisi mahdollista ottaa selkeämmin kantaa myös syy-seuraussuhteisiin pureutumalla nuoren kertomaan tapahtuman vaikutuksista ja täten myös uhriksi joutumisen kokemukselliseen puoleen. Lisäksi merkityksellistä voisi olla tutustua laajemmin nuorten taitoon tunnistaa seksuaalinen ehdottelu kielteisenä ja kriminalisoituna tekona.

Jatkossa voisi olla mielekästä liittää internetin seksuaalirikosten uhritutkimuksiin osaksi internetikäyttäytymistä ja mediatietoisuutta mittaavia sisältöjä, jotta saadut tulokset saataisiin keskustelemaan nuorten omien haitallisten toimintamallien, eli niin sanotun riskikäyttäytymisen, kanssa. Lisäksi kun huomioidaan verkossa uhriksi joutumisen (niin häirinnän kuin seksuaalisen ehdottelun osalta) sekä tekijänä operoimisen väliset kompleksiset yhteydet (ks. Ybarra ym., 2007b), on nuoren oman internetikäyttäytymisen ymmärtämiselle tilausta. Uhritutkimuksen saralla, Finkelhorin ym. (2007a) ajatuksia mukaillen, uhrikokemusten kasautuminen tutkimustuloksissa viitoittaa kohdentamaan yhä enemmän huomiota uhriksi joutumiseen laajemmassa kehyksessä, sen sijaan että huomio kohdistettaisiin puhtaasti jonkin rikoksen kohteeksi joutumiseen ja sen kontekstiin. Tulevaisuudessakin kontekstispesifin tutkimuksen rinnalla voisi olla hyvä kuljettaa yleistä haavoittuvuutta ja uhriksi joutumisen profiilia laajentavaa tutkimusta, jotta erilaisten tilanteiden taustalla vaikuttavat yhteiset nimittäjät tulisivat riittävällä tavalla tunnistetuiksi sekä saataisiin tukemaan käytännön preventiivistä työskentelyä.

6.3 Kytkenät preventiiviseen työhön

Nuorista internetin käyttäjinä maalailtaan osin ristiriitaistakin kuvaa – toisaalta naiivia ja kokematon, toisaalta älykäs ja pystyvää (Mitchell ym., 2011; Mitchell ym., 2007d). Ottaen huomioon internetin jatkuvan läsnäolon lähes jokaisen nuoren arjessa olisi mielekästä kiinnittää huomiota nuorten mediataitoihin (ks. Rice ym., 2015) sekä kykyyn tunnistaa internetiin kytkeytyviä riskejä (Wolak ym., 2008b). Nuorten

internetkäyttäjien tunteminen onkin merkityksellistä ennaltaehkäisevässä työssä mahdollistaen haitallisten toimintamallien kitkemisen jo varhaisnuoruudessa (ks. DeMarco ym., 2017; Baumgartner ym., 2012). Kun otetaan huomioon tässäkin tutkimuksessa havaittu seksuaalisen ehdottelun ja muun internethäirinnän kohteeksi joutumisen ilmeneminen usein yhdessä, voidaan nuorten mediataitojen vahvistamista pitää erityisen tärkeänä. Näyttääkin siltä, että syystä tai toisesta samat nuoret joutuvat internetissä erilaisten haavoittavien tekojen uhreiksi, indikoiden tuen ja opastuksen tarvetta kontekstispesifisti. Mielekästä onkin pohtia, missä ja milloin nuorten internettietämystä voidaan parhaiten vahvistaa ja millaisten eri tahojen osallisuus tukee kaikkein parhaiten preventiivisen työn vaikuttavuutta.

Aiempi tutkimus osoittaa vanhempien tärkeän merkityksen lapsensa mediataitojen kasvattamisessa ja rikoksiksi eskaloituvien tilanteiden ehkäisyssä (ks. mm. Ybarra ym., 2007b; Mitchell ym., 2007b). Internetin käyttämistä valvovat erilaiset tietotekniset sovellukset eivät näytäkään toimivan yhtä tehokkaasti kuin vanhempien läsnäolo ja vanhemmuussuhteen laatu (Noll ym., 2013). Preventiivisessä työssä voitaisiinkin lähestyä nuorten lisäksi myös suoraan vanhempia ja vahvistaa kasvattajien ymmärrystä lastensa internetkäyttäjyysistä sekä internetin yhdistymisestä lapsen arkeen (Kauppinen, 2007). Vanhempien rooli uhriksi joutumisen ehkäisemisessä voikin muodostua merkittäväksi tiedon tarjoamisen ja avoimen dialogin kautta (Holt ym., 2016; DeMarco ym., 2017), ja tuohon keskusteluun voisi olla mielekästä liittää myös kodin ja koulun välistä yhteistyötä laajentuen viranomaistahoihin, kuten poliisin osallisuuteen (Say ym., 2015). Yksi mahdollinen lähestymistapa olisi myös allokoita osa resursseista erityisen suuressa riskissä olevien nuorten mediataitojen vahvistamiseen (Wolak ym., 2008a; Baumgartner ym., 2012). Tällöin huomiota voitaisiin kiinnittää tämän tutkimuksen tulosten suuntaisesti korostuneesti yli 14-vuotiaisiin (tyttöihin), joilla on kokemuksia aiemmista seksuaalisista hyväksikäyttötilanteista tai muunlaisesta uhriksi joutumisesta verkossa ja sen ulkopuolella ja jotka ovat kärsineet erilaisista psykososiaalisista ongelmista, kuten masennusoireilusta. Tämä edellyttäisi kuitenkin kattavaa tietämystä nuorten taustoista. Yksi vaihtoehto olisi liittää nuorten jo olemassa oleviin sosiaalipuolen asiakkuuksiin internetissä uhriksi joutumiselta suojaavaa edukaatiota.

Median ruokkima kuva tyypillisestä internetissä uhrejaan väijyvistä, heitä harhaanjohtavasta ja tapaamisiin houkuttelevasta mahdollisesti hyvinkin väkivaltaisesta

tekijästä on heijastunut preventiivisiin ohjeistuksiin, toimintamalleihin sekä tuttavien ja muiden nuorten roolin aliarvioimiseen (Wolak ym., 2004). Epätoivotut seksuaaliset ehdotukset ja keskustelut näyttävätkin viriävän usein ja jopa useimmiten saman ikäisten kesken (Holt ym., 2016; Villacampa & Gomez, 2017), ja myös tämän tutkimuksen tulokset tukevat edellä mainittua. Jatkuvasti muuttuva maailma tarjoaakin lapsille ja nuorille uusia mahdollisuuksia keskinäiseen vuorovaikutukseen, ja samanaikaisesti myös ikätovereiden välinen luonteeltaan aggressiivinen käyttäytyminen on saanut uusia muotoja. Samanaikaisesti, kun tunnustetaan tekijöiden monimuotoinen iällinen kirjo sekä myös itse grooming-prosessin yksilölliset piirteet aina ajallisesta etenemisestä nuoren hurmaamisen moniin kanaviin, olisi preventiivisessä työssä mielekäästä luopua stereotyyppisistä malleista ja lähestyä aihepiiriä vahvistaen nuorten kykyä tunnistaa epämieluisia ja haavoittava käyttäytyminen tilanteesta toiseen. Huomioiden tulosten osoittaman uhrikokemusten kasautumisen samoille nuorille, preventiivisissä toiminnoissa voisi olla mielekäästä pohtia myös yleisemmän haavoittuvuuden ymmärtämistä ja nuorten kokonaisvaltaista vahvistamista käsittelemään haavoittavia kokemuksiaan.

Käytännön preventiivistä työtä hankaloittaa kuitenkin nuorten taipumus jättää kertomatta aikuisille tai viranomaisille kokemastaan. Wolakin ym. (2006) mukaan vain noin puolet nuorista raportoi seksuaalisesta ehdottelusta kenellekään ja vain noin 5% tapauksista päätyi viranomaisten selvitettäväksi. Viimeaikainen hyväksikäytöstä kertomista koskeva suomalainen tutkimus osoittaa samansuuntaista – vain 26% lapsista tai nuorista raportoi hyväksikäytöstä aikuisille ja vain 12% viranomaisille (Lahtinen, Laitila, Korkman & Ellonen, 2018). Täten merkityksellistä onkin pohtia, miten suomalaisia nuoria saataisiin paremmin tuettua haavoittavien kokemustensa jakamiseen tilanteissa, joissa ennaltaehkäisevä työ ei ole heitä riittävän ajoissa tavoittanut.

7 LÄHTEET

Baumgartner, S.E., Valkenburg, P.M., & Peter, J. (2010). Unwanted sexual solicitation and risky sexual online behavior across the lifespan. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 31, 439–447.

Baumgartner, S.E., Sumter, S.R., Peter, J., & Valkenburg, P.M. (2012). Identifying Teens at Risk: Developmental Pathways of Online and Offline Sexual Risk Behavior. *Pediatrics*, 130 (6), 1489–1496.

Bergen, E. (2014). Comparing adult-youth and adult-adult online sexual solicitation: Manipulative behaviour, situational factors and outcomes. Åbo Akademi University.

Black, P.J., Wollis, M., Woodworth, M., & Hancock, T.J. (2015). A linguistic analysis of grooming strategies of online child sex offenders: Implications for our understanding of predatory sexual behavior in an increasingly computer-mediated world. *Child Abuse and Neglect*, 44, 140–149.

Chang, F-C., Chiu, C-H., Miao, N-F., Chen, P-H., Lee, C-M. & Chiang, J.T. (2016). Predictors of unwanted exposure to online pornography and online sexual solicitation of youth. *Journal of Health Psychology*, 21 (6), 1107–1118.

Cooper, K., Quayle, E., Jonsson, L., & Svedin, C.G. (2016). Adolescents and Self-taken Sexual Images: A Review of the Literature. *Computers in Human Behavior*, 55, 706–716.

DeHart, D., Dwyer, G., Seto, M.C., Moran, R., Letourneau, E., & Schwarz-Wass, D. (2017). Internet Sexual Solicitation of Children: a Proposed Typology of Offenders based on their Chats, E-mails, and Social Network Posts. *Journal of Sexual Aggression*, 23 (1), 77–89.

DeMarco, J.N., Cheevers, C., Davidson, J., Bogaerts, S., Pace, U., Aiken, M., Caretti, V., Schimmenti, A., & Bifulco, A. (2017). Digital Dangers and Cyber-Victimization: A Study of European Adolescent Online Risky Behaviour for Sexual Exploitation. *Clinical Neuropsychiatry*, 14 (1), 104–112.

Fagerlund, M., Peltola, M., Kääriäinen, J., Ellonen, N., & Sariola, H. (2014). Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2013. Lapsiuhritutkimuksen tuloksia. Poliisiammattikoulun raportteja, 110. Juvenes Print: Tampere.

Finkelhor, D., Ormrod, R.K., & Turner, H.A. (2007a). Poly-victimization: A Neglected Component in Child Victimization. *Child Abuse & Neglect*, 31, 7–26.

Finkelhor, D., Ormrod, R.K., & Turner, H.A. (2007b). Re-victimization patterns in a National Longitudinal Sample of Children and Youth. *Child Abuse & Neglect*, 31, 479–502.

Helweg-Larsen, K., Schütt, N., & Larsen, H.B. (2012). Predictors and Protective Factors for Adolescent Internet Victimization: Results from a 2008 Nationwide Danish Youth Survey. *Acta Paediatrica*, 101, 533–539.

Holt, T.J., Bossler, A.M., Malinski, R. & May D.C. (2016). Identifying Predictors of Unwanted Sexual Conversation Among Youth Using a Low Self-Control and Routine Activity Framework. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 32 (2), 108–128.

- Jonsson, L.S., Priebe, G., Bladh, M., & Svedin, C.G. (2014). Voluntary Sexual Exposure Online among Swedish Youth – Social Background, Internet Behavior and Psychosocial Health. *Computers in Human Behavior*, 30, 181–190.
- Jonsson, L. S., Bladh, M., Priebe, G., & Svedin, C.G. (2015). Online Sexual Behaviours among Swedish Youth: Associations to Background factors, Behaviours and Abuse. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 24, 1245–1260.
- Kauppinen, R. (2007). Virtuaalisen maailman turvattomuus – lapset verkkojen vietävissä? (33–37). Teoksessa Laiho, M (toim.): Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö ja uudet viestintäteknologiat. Forssa: Forssan kirjapaino.
- Katz, C. (2013). Internet-related Child Sexual Abuse: What Children tell Us in their Testimonies. *Children and Youth Review*, 35; 1536–142.
- Kendall-Tackett, K.A., & Williams, L.M. (1993). Impact of Sexual Abuse on Children: A Review and Synthesis of Recent Empirical Studies. *Psychological Bulletin*, 113 (1), 164–180.
- Koskelainen, M., Sourander, A., & Kaljonen, A. (2000). The Strengths and Difficulties Questionnaire among Finnish school-aged Children and Adolescents. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 9, 277–284.
- Lahtinen, H., Laitila, A., Korkman, J., & Ellonen, N. (2018). Children’s Disclosures of Sexual Abuse in a Population-based sample. *Child Abuse & Neglect*, 76; 84–94.
- Laitinen, M. (2007). Lapsen houkuttelu. (38–40). Teoksessa; Laiho, Mari (toim.): Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö ja uudet viestintäteknologiat. Forssa, Forssan kirjapaino.
- Livingstone, S., & Görzig, A. (2014). When Adolescents receive Sexual Messages on the Internet: Explaining Experiences of Risk and Harm. *Computer in Human Behavior*, 33, 8–15.
- Mitchell, K.J., Finkelhor, D., & Wolak, J. (2001). Risk Factors for and Impact of Online Sexual Solicitation of Youth. *The Journal of the American Medical Association*, 285 (23), 3011–3014.
- Mitchell, K.J., Finkelhor, D., & Wolak, J. (2004). Victimization of Youths on the Internet. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 8, 1–39.
- Mitchell, K.J., Finkelhor, D., & Becker-Blease K. A. (2007a). Linking Youth Internet and Conventional Problems. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 15 (2), 39–58.
- Mitchell, K., Finkelhor, D., & Wolak, J. (2007b). Youth Internet Users at Risk for the Most Serious Online Sexual Solicitations. *American Journal of Preventive Medicine*, 32; 532–537.
- Mitchell, K.J., Ybarra, M., & Finkelhor, D. (2007c). The Relative Importance of Online Victimization in Understanding Depression, Delinquency, and Substance use. *Child Maltreatment*, 12 (4), 314–324.
- Mitchell, K.J., Finkelhor, D., & Wolak, J. (2007d). Online Requests for Sexual Pictures from Youth: Risk Factors and Incident Characteristics. *Journal of Adolescent Health*, 41,

196–203.

Mitchell, K., Finkelhor, D., Wolak, J., Ybarra, M., & Turner, H. (2011). Youth Internet Victimization in a Broader Victimization Context. *Journal of Adolescent Health, 48*, 128–134.

Nedelec, J.L. (2016). Individual Differences and Co-Occurring Victimization Online and Offline: The Role of Impulsivity. *Personality and Individual Differences, November*, 1–8.

Noll, J. G., Shenk, C. E., Barnes, J. E., & Putnam, F. W. (2009). Childhood Abuse, Avatar Choices, and other Risk Factors associated with Internet-Initiated Victimization of Adolescent Girls. *American Academy of Pediatrics, 123* (6), 1078–1083.

Noll, J.G., Shenk, C.E., Barnes, J.E., & Haralson, K.J. (2013). Association of Maltreatment with High-Risk Internet Behaviors and Offline Encounters. *Pediatrics, 131* (2), e510–e517.

Peltonen, K., Ellonen, N., Larsen, H.B & Helweg-Larsen, K. (2010). Parental Violence and Adolescent Mental Health. *European Child & Adolescent Psychiatry, 19* (11), 813–822.

Rice, E., Winetrobe, H., Holloway, I.W., Montoya, J., Plant, A., & Kordic, T. (2015). Cell Phone Internet Access, Online Sexual Solicitation, Partner Seeking and Sexual Risk Behavior Among Adolescents. *Arch Sex Behav, 44* (3), 755–763.

Rubin, K., Coplan, R., & Bowker, J. (2009). Social Withdrawal in Childhood. *Annual Review of Psychology, 60*, 141–171.

Say, G.N., Babadagi, Z., Karaberikiroglu, K., Yüce, M., & Akbas, S. (2015). Abuse Characteristics and Psychiatric Consequences Associated with Online Sexual Abuse. *Cyberpsychology, Behaviour and Social Networking, 18* (6), 333–337.

Schulz, A., Bergen, E., Schuhmann, P., Hoyer, J., & Santtila, P. (2016). Online Sexual Solicitation of Minors. How Often and between Whom Does it Occur? *Journal of Research in Crime and Delinquency, 53* (2), 165–188.

Ševčíková, A., Simon, L., Daneback, K., & Kvapilík, T. (2015). Bothersome Exposure to Online Sexual Content Among Adolescent Girls. *Youth & Society, 47* (4), 486–501.

Shelton, J., Eakin, J., Hoffer, T., Muirhead, Y., & Owens, J. (2016). Online Child Sexual Exploitation: An Offender Characteristics and Offending Behavior. *Aggression and Violent Behavior, 30*, 15–23.

Staksrud, E., Olafsson, K., & Livingstone, S. (2013). Does the use of Social Networking sites increase Children's Risk of Harm? *Computers in Human Behavior, 29*, 40–50.

Soo, K., & Bodanovskaya, Z. (2011). Risk factors of becoming a Victim of Internet related Sexual Abuse. (46–49). Teoksessa: Ainsaar, M. & Lööf, L. (toim.) Online behavior related to child sexual abuse. Literature report. ROBERT project, Risk taking online behavior, empowerment through research and training. European Union & Council of the Baltic Sea States.

- Staüde-Muller, F., Hansen, B., & Voss, M. (2012). How stressful is Online Victimization? Effects of Victim's Personality and Properties of the Incident. *European Journal of Developmental Psychology*, 9 (2), 260–274.
- Van den Eijnden, R., Vermulst, A., Van Rooij, A.J., Scholte, R., & Van de Mheen, D. (2014). The Bidirectional Relationships Between Online Victimization and Psychosocial Problems in Adolescents: A Comparison with Real-Life Victimization. *Youth Adolescence*, 43, 790–802.
- Villacampa, C., & Gomez, J. (2017). Online Child Sexual Grooming: Empirical findings on Victimization and perspectives on Legal Requirements. *International Review of Victimology*, 23 (2), 105–12.
- Wells, M., & Mitchell, K.J. (2007). Youth Sexual Exploitation on the Internet: DSM-IV Diagnoses and Gender Differences in Co-occurring Mental Health Issues. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 24 (3), 235–260.
- Wells, M., & Mitchell, K.J. (2008). How Do High-Risk Youth Use the Internet? Characteristics and Implications for Prevention. *Child Maltreatment*, 13 (2), 227– 234.
- Wolak J., Mitchell K.J., & Finkelhor, D. (2003). Escaping or connecting? Characteristics of Youth who form close Online Relationships. *Journal of Adolescent*, 26, 105–119.
- Wolak, J., Finkelhor, D., & Mitchell, K. (2004). Internet-Initiated Sex Crimes against Minors: Implications for Prevention Based on Findings from a National Study. *Journal of Adolescent Health*, 35 (5), 11–20.
- Wolak, J., Finkelhor, D., & Mitchell, K. (2008a). Is talking Online to Unknown People always Risky? Distinguishing Online Interaction Styles in a National sample of Youth Internet users. *Cyberpsychology and Behavior*, 11(3), 340–342.
- Wolak, J., Finkelhor, D., & Mitchell, K.J. (2008b). Online "Predators" and Their Victims. Myths, Realities, and Implications for Prevention and Treatment. *American Psychologist*, 63 (2), 111–128.
- Wurtele, S., & Kenny, M. (2016). Technology-Related Sexual Solicitation of Adolescents: A Review of Prevention Efforts. *Child Abuse Review*, 25, 332–344.
- Yan, Z. (2006). What influences Children's and Adolescents' Understanding of the complexity of the Internet? *Developmental Psychology*, 42, 1–11.
- Ybarra, M.L., Alexander, C., & Mitchell, K.J. (2005). Depressive Symptomatology, Youth Internet Use, and Online Interactions: a National Survey. *Journal of Adolescent Health*, 36, 9–18.
- Ybarra M.L., Mitchell K.J., Wolak, J., & Finkelhor, D. (2007a). Internet Prevention Messages: Targeting the Right Online Behaviors? *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine*, 161, 38–45.
- Ybarra, M.L., Espelage, D.L., & Mitchell, K.J. (2007b). The Co-Occurrence of Internet Harassment and Unwanted Sexual Solicitation Victimization and Perpetration: Associations with Psychosocial Indicators. *Journal of Adolescent Health*, 41 (6:1), S31–S41.

VERKKOLÄHTEET

Apter, D., Cacciatore, R., Kotiranta-Ainamo, A., Porras, K., & Brusila, P. (2006). Väestöliiton Seksuaaliterveysklinikan asiantuntija- ja lääkärinlausunto oikeudenkäyntiä varten – Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön vaikutuksista.

Saatavissa:

<https://vaestoliittofibin.directo.fi/@Bin/eeff30783cbad316a2cd7b8f190c8bb2/1498820710/application/pdf/3415945/Digitaalisessa%20mediassa%20tapahtuvan%20hyv%C3%A4ksik%C3%A4yt%C3%B6n%20vaikutukset.pdf>. (viitattu 6/2017).

Lanning, K.V. (2010). Child Molesters: A Behavioral Analysis for Professionals Investigating the Sexual Exploitation of Children. Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention; U.S Department of Justice. National Center for Missing & Exploited Children, USA.

Saatavissa: http://www.ncmec.org/en_US/publications/NC70.pdf. (viitattu 6/2017).

Tolvanen, M. & Forss, M. (2013). Lapsen houkuttelemine seksuaalisiin tarkoituksiin. Edilex 2013/35. Saatavissa; <https://www.edilex.fi/artikkelit/11371> (viitattu 3/2018)

Wolak, J., Mitchell, K., & Finkelhor, D. (2006). Online victimization of youth: 5 years later. National Center for Missing & Exploited Children. Saatavissa: <http://www.unh.edu/ccrc/pdf/CV138.pdf>. (viitattu 7/2017).

SDQ-mittarin hyödynnettävyydestä: www.sdqinfo.com. (viitattu 6/2017).

Rikoslaki 39/1889 – saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>

KKO:2017:51

KKO:2017:50

HE 282/2010

TUTKIMUKSEN AINEISTO

Ellonen, N. (Poliisiammattikorkeakoulu), Fagerlund, M. (Poliisiammattikorkeakoulu), Kääriäinen, J. (Poliisiammattikorkeakoulu), Peltola, M. (Nuorisotutkimusseura) & Sariola, H. (Lastensuojelun keskusliitto). Lapsiuhritutkimus 2013 [sähköinen tietoaineisto]. Versio 1.0 (2015-03-16). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. Saatavissa: <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD2943>